

DZIENNIK URZĘDOWY

KOMENDY GŁÓWNEJ STRAŻY GRANICZNEJ

Warszawa, dnia 19 grudnia 2022 r.

Poz. 57

ZARZĄDZENIE NR 64 KOMENDANTA GŁÓWNEGO STRAŻY GRANICZNEJ

z dnia 19 grudnia 2022 r.

w sprawie musztry i sposobu zachowania się funkcjonariuszy Straży Granicznej w czasie pełnienia służby

Na podstawie art. 9 ust. 7 pkt 2 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1061, 1115, 1855 i 2600) zarządza się, co następuje:

§ 1. Wprowadza się do użytku w Straży Granicznej „Regulamin musztry i sposobu zachowania się funkcjonariuszy Straży Granicznej w czasie pełnienia służby” stanowiący załącznik do zarządzenia.

§ 2. Kierownicy komórek organizacyjnych Komendy Głównej Straży Granicznej oraz jednostek organizacyjnych Straży Granicznej odpowiedzialni są za właściwe stosowanie regulaminu przez wszystkich podległych im funkcjonariuszy Straży Granicznej.

§ 3. Traci moc regulamin musztry i sposobu zachowania się funkcjonariuszy Straży Granicznej w czasie pełnienia służby nr 2 z dnia 14 kwietnia 1999 r., zmieniony aneksami nr 1 z dnia 13 stycznia 2005 r., nr 2 z dnia 14 czerwca 2005 r. i nr 3 z dnia 12 maja 2020 r.

§ 4. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.

Komendant Główny Straży Granicznej

gen. dyw. SG Tomasz Praga

Załącznik do zarządzenia nr 64
Komendanta Głównego Straży Granicznej
z dnia 19 grudnia 2022 r.

Regulamin musztry i sposobu zachowania się funkcjonariuszy Straży Granicznej w czasie pełnienia służby

ROZDZIAŁ I

Zasady zachowania się funkcjonariuszy Straży Granicznej

1. Postanowienia ogólne

Użyte w regulaminie określenia oznaczają:

- 1) jednostka organizacyjna Straży Granicznej – Komendę Główną Straży Granicznej, oddział Straży Granicznej, Biuro Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej, ośrodek szkolenia, ośrodek, placówkę oraz dywizjon Straży Granicznej;
- 2) kierownik jednostki organizacyjnej Straży Granicznej – Komendanta Głównego Straży Granicznej, komendanta oddziału Straży Granicznej, Komendanta Biura Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej, komendanta ośrodka, komendanta ośrodka szkolenia, komendanta dywizjonu oraz komendanta placówki Straży Granicznej;
- 3) przełożony – funkcjonariusza Straży Granicznej lub pracownika, który w związku z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub poleceniem (rozkazem) ma prawo wydawania poleceń (rozkazów) podwładnym;
- 4) podwładny – funkcjonariusza Straży Granicznej, który w związku z zajmowanym stanowiskiem lub poleceniem (rozkazem) przełożonego lub starszego został zobowiązany do wykonywania jego poleceń (rozkazów);
- 5) starszy – funkcjonariusza Straży Granicznej posiadającego wyższy stopień służbowy;
- 6) młodszy – funkcjonariusza Straży Granicznej posiadającego niższy stopień służbowy;
- 7) pododdział – pododdział odwodowy (reprezentacyjny) Straży Granicznej, jednostki organizacyjnej Straży Granicznej lub pododdział funkcjonariuszy biorących udział w ćwiczeniach, szkoleniach, zajęciach;
- 8) polecenie (rozkaz) – nakazanie określonego działania lub zaniechania działania wydane służbowo podwładnemu przez przełożonego;
- 9) funkcjonariusz – funkcjonariusza Straży Granicznej;
- 10) sygnał – dźwięk, umowny znak o treści informacyjnej lub ostrzegawczej znany funkcjonariuszowi;
- 11) SG – Straż Graniczna.

2. Stosunek funkcjonariusza do munduru – wygląd zewnętrzny

- 1) Umundurowany funkcjonariusz jest zobowiązany przestrzegać zasad i sposobu noszenia przepisowego umundurowania (munduru), dystynkcji, znaków identyfikacyjnych oraz orderów, odznaczeń, medali i odznak na zasadach określonych w odrębnych przepisach.
- 2) Umundurowanemu funkcjonariuszowi zabrania się noszenia lub eksponowania elementów, które naruszałyby powagę munduru lub zaufanie obywateli do jego osoby jako funkcjonariusza publicznego, w szczególności:
  - a) ozdób, z wyjątkiem niezbędnych rzeczy osobistych (np. zegarek na pasku albo na bransolecie, obrączka; w przypadku kobiet dopuszczalna jest biżuteria: nieduży

- pierścionek i małe kolczyki (szyfry) przylegające do płatka ucha, po jednym w uchu),
- b) okularów korygujących wadę wzroku w jaskrawych, wielobarwnych oprawkach,
  - c) reklamówek, toreb lub paczek o ile nie związane jest to z wykonywaniem czynności służbowych,
  - d) ekstrawaganckich fryzur, wycinania wzorów, farbowania włosów w kolorach innych niż naturalne. Ponadto:
    - w przypadku mężczyzn długich włosów (nie mogą być wiązane i spinane). Włosy powinny być krótko ostrzyżone. Dopuszcza się noszenie przystrzyżonych wąsów lub krótko przystrzyżonej brody (nie wskazującej na chaotyczne, niewypielęgnowane owłosienie). Długość włosów brody nie powinna przekraczać 2 cm,
    - w przypadku kobiet rozpuszczonych włosów jeśli są dłuższe niż do ramion. Włosy powinny być upięte lub związane – dopuszczalne są kucyki do noszenia tylko z tyłu głowy, które nie mogą przekraczać szerokości głowy ani kolidować z nakryciem głowy,
  - e) mocnego makijażu (powinien być delikatny i stonowany, podkreślający naturalny wygląd),
  - f) widocznego piercingu (ozdabianie ciała poprzez umieszczanie kolczyków) szczególnie na dłoniach i twarzy,
  - g) widocznych tatuaży,
  - h) długich paznokci (powyżej 2 mm od opuszka palca). Paznokcie powinny być zadbane w kształcie zaokrąglonym lub kwadratowym. Dopuszcza się malowanie paznokci przez kobiety w kolorach cielistych,
  - i) rajstop, skarpet innych niż określone w przepisach mundurowych.
- 3) Umundurowanemu funkcjonariuszowi zabrania się trzymania rąk w kieszeniach.
- 4) W szczególnie uzasadnionych przypadkach odstępstwa od wymogów określonych w ppkt. 2 lit. d wymagają pisemnej zgody kierownika jednostki organizacyjnej Straży Granicznej lub upoważnionego przez niego funkcjonariusza.
- 5) Dopuszcza się noszenie plecaka w kolorze czarnym, oliwkowym lub z nadrukiem maskującym zbliżonym do umundurowania polowego podczas pełnienia służby granicznej, udziału w szkoleniach w mundurze polowym lub służbowy.
- 6) Dopuszcza się noszenie przez umundurowanego funkcjonariusza aktówki w kolorze czarnym.
- 7) W przypadku, gdy wygląd umundurowanego funkcjonariusza nie spełnia wymogów określonych w regulaminie, przełożony wydaje funkcjonariuszowi polecenie niezwłocznego dostosowania wyglądu do wymogów.

3. Wzajemne zwracanie i zachowanie się funkcjonariuszy

- 1) Funkcjonariusza umundurowanego w każdej sytuacji obowiązuje poszanowanie języka ojczystego, kultura słowa, powstrzymanie się od używania słów oraz gestów powszechnie uznawanych za wulgarne lub obraźliwe.
- 2) W czasie prowadzenia rozmów służbowych funkcjonariusze w obecności osób postronnych zwracają się do siebie, wymieniając przed stopniem słowo „**PAN**” albo „**PANI**”.
- 3) Funkcjonariusz zwracający się do innych funkcjonariuszy wymienia ich stopień w formie skróconej, np. zwracając się do starszego sierżanta mówi – „**PANIE SIERŻANCIE**” lub „**PANI SIERŻANT**”. Wyjątek stanowią stopnie: starszy szeregowy, starszy marynarz.
- 4) Funkcjonariusz przedstawiający się wymienia swój stopień w pełnym brzmieniu.
- 5) Zwracając się do funkcjonariuszy lub pracowników zajmujących stanowiska kierownicze: komendanta, dyrektora, naczelnika, kierownika można używać sformułowania np.: **PANIE KOMENDANCIE, PANI DYREKTOR, PANIE NACZELNIKU**”.
- 6) Zwracając się do osób duchownych używa się form przyjętych w danym kościele lub związku wyznaniowym albo stopnia służbowego, który duchowny posiada.
- 7) Funkcjonariusz – zwracając się do przełożonego lub starszego w czasie pełnienia służby, przyjmuje postawę zasadniczą, oddaje honor i przedstawia się podając funkcję oraz stopień i nazwisko. Przełożony (starszy) może zezwolić na przyjęcie postawy swobodnej. Zasada ta nie obowiązuje, gdy funkcjonariusze pełnią służbę w jednym pomieszczeniu lub gdy przełożony określi inaczej.

- 8) Funkcjonariusz w ubiorze cywilnym, zwracając się do przełożonego, przedstawia się podając funkcję w czasie pełnienia służby oraz stopień i nazwisko.
- 9) W czasie realizacji szkoleń lub obsługi urządzeń związanych z pełnieniem służby, które uniemożliwiają wykonanie czynności określonych w ppkt. 7, funkcjonariusz zwracając się do przełożonego, nie zmienia postawy.
- 10) Podczas witania się lub żegnania przełożony (starszy), podając jako pierwszy rękę może użyć zwrotu „**CZOŁEM**” lub „**CZOŁEM, PANIE PORUCZNIKU**”, a podwładny (młodszy) odpowiada „**CZOŁEM**” i dodaje np. „Panie ministrze, generale, pułkowniku” itp. – stosownie do stanowiska lub stopni, a następnie oddaje honor.
- 11) Chcąc zwrócić się do funkcjonariusza przebywającego w obecności przełożonego (starszego), należy poprosić przełożonego (starszego) przebywającego w pomieszczeniu o pozwolenie zwrócenia się do konkretnej osoby, np.: „**PANIE PUŁKOWNIKU KAPRAL NOWAK, PROSZĘ O POZWOLENIE ZWRÓCENIA SIĘ DO PANA MAJORA KOWALSKIEGO**”. Zasada ta nie obowiązuje w miejscach, okolicznościach i wypadkach uzasadnionych specyfiką wykonywania czynności wymagających koncentracji uwagi lub natychmiastowego działania.
- 12) W odpowiedzi na polecenie przełożonego funkcjonariusz odpowiada twierdząco, np. „Tak jest”, „Zrozumiałem”, a jeżeli przecząco: „Nie wiem”, „Nie zrozumiałem”. W przypadku gdy polecenie dla przyjmującego jest niejasne, funkcjonariusz zwraca się z prośbą o jego powtórzenie, np. „Panie majorze proszę o powtórzenie (wy tłumaczenie) polecenia”.
- 13) Funkcjonariusz wchodzi do pomieszczenia za zgodą przełożonego (starszego). Jeżeli warunki na to pozwalają przed wejściem pozostawia wierzchnie okrycie (płaszcz, kurtkę, nakrycie głowy). W przypadku, gdy nie ma możliwości pozostawienia nakrycia głowy po wejściu, zdejmuje je, przyjmuje postawę zasadniczą, oddaje honory poprzez skłon głowy i melduje cel przybycia. Po otrzymaniu polecenia służbowego lub przedstawieniu sprawy oddaje honory, wykonuje zwrot w kierunku wyjścia, nakłada nakrycie głowy i wychodzi.
- 14) W przypadku wejścia przełożonego do pomieszczenia, funkcjonariusze przebywający wewnątrz wstają, przyjmują postawę zasadniczą, z zastrzeżeniem ppkt.9.
- 15) W grupie funkcjonariuszy znajdujących się w wąskim przejściu funkcjonariusz, który pierwszy zauważy zbliżającego się przełożonego (starszego), podaje komendę „**PRZEJŚCIE!**”. Funkcjonariusze zatrzymują się, stając frontem do przechodzącego przepuszczają go.
- 16) W przypadku, gdy przełożony (starszy) znajduje się w wąskim przejściu, korytarzu, a funkcjonariusz chce go minąć, oddaje honor i zwraca się do niego zwrotem np. „**PANIE KAPITANIE PROSZĘ O POZWOLENIE PRZEJŚCIA**”. Dozwolony jest zwrot np. „**PANIE KAPITANIE, KAPRAL KOS PLUS CZTERECH, PROSZĘ O POZWOLENIE PRZEJŚCIA**”. Przełożony (starszy) ustępuje drogę funkcjonariuszowi/om.
- 17) Funkcjonariusz wchodzący z bronią do pomieszczenia, w którym znajduje się przełożony nie zmienia jej położenia. Trzymając broń w położeniu „na pas” – nie zdejmuje nakrycia głowy.

4. Wydawanie i realizacja poleceń

- 1) Polecenie wydaje się ustnie, na piśmie lub za pomocą sygnałów. Musi ono być zwięzłe i zrozumiałe.
- 2) Polecenie może uchylić lub zmienić ten, kto je wydał lub jego przełożony, informując o tym osobę, która wcześniej je wydała.
- 3) O wykonaniu polecenia funkcjonariusz melduje przełożonemu, który je wydał, jeśli przełożony nie zarządzi inaczej.
- 4) Jeżeli podwładny otrzymał polecenie bezpośrednio od przełożonego zajmującego wyższe stanowisko niż jego przełożony, wykonuje je i melduje o jego wykonaniu temu, kto je wydał oraz swemu bezpośredniemu przełożonemu chyba, że polecenie stanowi inaczej.
- 5) O niemożności wykonania polecenia podwładny jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić wydającego polecenie.
- 6) W wypadku braku kontaktu z przełożonym, funkcjonariusz działa samodzielnie, kierując się otrzymanym poleceniem.

5. Meldunek. Składanie meldunku i służbowe przedstawianie się.

- 1) Meldunek – jest to zwięzła ustna lub pisemna informacja składana przez podwładnego przełożonemu z wykonania otrzymanego zadania lub podjętych czynności z własnej inicjatywy albo składana w sytuacjach określonych w ppkt. 5.
- 2) Ponadto meldunek składa się niżej wymienionym osobom:
  - a) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej,
  - b) Marszałkom Sejmu i Senatu,
  - c) Prezesowi Rady Ministrów,
  - d) Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji.
- 3) W meldunku podaje się kolejno: zwrot (pan/pani), stopień przełożonego lub stanowisko osoby cywilnej, swoje stanowisko, stopień, nazwisko i czynność wykonywaną przez jednostkę organizacyjną Straży Granicznej, (pododdział) lub meldującego albo cel przybycia, np. **„PANIE GENERALE, KIEROWNIK ZMIANY PLACÓWKI STRAŻY GRANICZNEJ MEDYKA – PORUCZNIK KOWALSKI – MELDUJE PLACÓWKĘ PODCZAS REALIZACJI ZADAŃ SŁUŻBOWYCH W OCHRONIE GRANICY PAŃSTWOWEJ”** lub **„PANIE MAJORZE – PLUTONOWY KOWALSKI – MELDUJĘ SIĘ Z ZAPYTANIEM”**, **„PANIE MINISTRZE, NACZELNIK WYDZIAŁU ZABEZPIECZENIA DZIAŁAŃ – MAJOR NOWAK – MELDUJE FUNKCJONARIUSZY PODCZAS REALIZACJI ZADAŃ”**.
- 4) Przełożonemu, który zna meldującego można składać meldunek bez podawania stanowiska, stopnia i nazwiska.
- 5) Meldunek składa się w następujących sytuacjach:
  - a) w przypadku przybycia przełożonego do jednostki organizacyjnej Straży Granicznej lub pododdziału (na zajęcia, odprawę, apel, itp.),
  - b) w przypadku przybycia przełożonego do miejsca wykonywania zadań służbowych,
  - c) podczas pełnienia służby dyżurnej – w czasie pierwszego przybycia przełożonego w danym dniu, oraz dodatkowo w sprawach określonych w instrukcji służby dyżurnej,
  - d) podczas apelu lub zbiórki jednostki organizacyjnej Straży Granicznej (pododdziału),
  - e) po przybyciu do przełożonego lub starszego – o celu przybycia,
  - f) podczas obejmowania i zdawania służby, a także stanowiska służbowego,
  - g) po wykonaniu polecenia (rozkazu).
- 6) W przypadkach określonych w ppkt 5 lit a-e meldunek składa odpowiednio kierownik jednostki organizacyjnej Straży Granicznej, wyznaczony przełożony funkcjonariuszy lub najstarszy stopniem. W przypadku przybycia przełożonego do miejsca wykonywania zadań służbowych, gdy funkcjonariusze mają równy stopień i nie ma między nimi podległości służbowej meldunek składa pierwszy funkcjonariusz, który zauważył przełożonego.
- 7) W przypadku przybycia do miejsca wykonywania zadań służbowych przez funkcjonariusza innej osoby w umundurowaniu (Straży Granicznej, Policji, Wojska Polskiego lub innych służb mundurowych) mającej wyższy stopień służbowy funkcjonariusz nie składa meldunku tylko przedstawia się.
- 8) Jeżeli do jednostki organizacyjnej Straży Granicznej (pododdziału) przybywa przełożony kierownika danej jednostki organizacyjnej Straży Granicznej (pododdziału), meldunek składa mu kierownik tej jednostki (pododdziału), a pozostali funkcjonariusze przedstawiają się.
- 9) Służbowe przedstawianie się – to podanie przełożonemu lub starszemu, który nie zna podwładnego lub młodszego, swego stanowiska, stopnia i nazwiska, np. **„PANIE PUŁKOWNIKU, STARSZY SPECJALISTA WYDZIAŁU GRANICZNEGO, PORUCZNIK KOWALSKI”**. Przełożony lub starszy postępuje podobnie, gdy nie ma pewności, że jest znany.
- 10) W służbowych rozmowach telefonicznych funkcjonariuszy obowiązuje obustronne przedstawianie się. Funkcjonariusz przedstawia się podając swój stopień w pełnym brzmieniu oraz nazwisko (pełniąc służbę w systemie służb dyżurnych oraz w połączeniach zewnętrznych, podaje również stanowisko), a w razie powiadomienia lub stwierdzenia, że będzie lub rozmawia z przełożonym dodaje np. **„MELDUJĘ SIĘ PANIE KAPITANIE”** i po zakończeniu rozmowy – zgodnie z jej rezultatem – **„ZROZUMIAŁEM”**, **„WYKONUJĘ”**, **„NIE ZROZUMIAŁEM, PROSZĘ POWTÓRZYĆ”**, **„CZOŁEM”**.

- 11) W czasie zajęć, odpraw lub zbiórek służbowych w pomieszczeniach z udziałem:
  - a) funkcjonariuszy określonych korpusów – składający meldunek podaje komendę „**PANIE, PANOWIE OFICEROWIE (CHORAŻOWIE, PODOFICEROWIE)!**” lub „**BACZNOŚĆ!**”,
  - b) funkcjonariuszy określonych korpusów oraz pracowników (grupa mieszana) składający meldunek podaje komendę „**PANIE, PANOWIE OFICEROWIE (CHORAŻOWIE, PODOFICEROWIE)!**” lub „**BACZNOŚĆ!**”,
  - c) szeregowych funkcjonariuszy i pracowników (grupa mieszana) składający meldunek podaje komendę „**PROSZĘ WSTAĆ!**” lub „**BACZNOŚĆ!**”,
  - d) podoficerów i szeregowych funkcjonariuszy – składający meldunek podaje komendę np. „**POWSTAŃ, BACZNOŚĆ!**”,
  - e) pracowników cywilnych – funkcjonariusz składający meldunek podaje komendę „**PANIE, PANOWIE!**”.
- 12) Na podane komendy w ppkt 11 wszyscy uczestnicy przyjmują postawę zasadniczą. Uczestnicy spotkania przyjmują postawę swobodną na komendę składającego meldunek „**SPOCZNIJ**” lub „**PROSZĘ ZAJĄĆ MIEJSCA**”. Komendy te wydaje się również wtedy, gdy przełożony opuszcza pomieszczenie lub zajęcia (odprawę).
- 13) Nie ma obowiązku składania meldunku:
  - a) w czasie ładowania, rozładowywania, czyszczenia broni,
  - b) w czasie spożywania posiłków,
  - c) po ogłoszeniu alarmu,
  - d) w palarni i pomieszczeniach sanitarnych,
  - e) na stanowiskach ogniowych w czasie strzelań,
  - f) w czasie prowadzenia akcji ratowniczych,
  - g) w czasie wykonywania prac porządkowo-gospodarczych, na obiektach sportowych w czasie trwania ćwiczeń i zawodów sportowych,
  - h) legitymowania, konwojowania, zatrzymywania i doprowadzania osób,
  - i) w czasie dokonywania kontroli osobistej, przeszukiwania osób, pomieszczeń i pojazdów.

6. Oddawanie honorów – ogólne zasady

- 1) Oddawanie honorów jest oznaką szacunku dla tradycji, symboli (barw i znaków) narodowych i wojskowych oraz przełożonych i starszych, a także przejawem koleżeństwa, dobrego wychowania oraz dyscypliny.
- 2) Funkcjonariusze są obowiązani oddawać honory:
  - a) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej,
  - b) Marszałkom Sejmu i Senatu,
  - c) Prezesowi Rady Ministrów,
  - d) ministrom konstytucyjnym (Minister Sprawiedliwości i Minister Obrony Narodowej),
  - e) Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji,
  - f) przełożonym, starszym i równym stopniem,
  - g) kombatantom występującym z widocznym oznaczeniem stopnia wojskowego,
  - h) fladze państwowej, sztandarom oraz banderze podczas wchodzenia na jednostkę pływającą SG i schodzenia z jednostki pływającej SG,
  - i) symbolom i miejscom upamiętniającym bohaterską walkę i męczeństwo Narodu Polskiego i innych narodów, jeśli są tam wystawione posterunki honorowe,
  - j) w czasie uroczystości pogrzebowych z asystą honorową.
- 3) Umundurowanych funkcjonariuszy w czasie służby obowiązuje wzajemne oddawanie honorów.
- 4) Podwładni lub funkcjonariusze posiadający niższy stopień służbowy oddają honory pierwi, a funkcjonariusze równi stopniem – jednocześnie. Starsi odwzajemniają honory.
- 5) W czasie oficjalnego wykonywania (odtworzenia) hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej i hymnów innych państw, „Hasła Wojska Polskiego”, sygnału: „Służba Wartownicza”, melodii „Śpij Kolego” – funkcjonariusze występujący indywidualnie w umundurowaniu przyjmują postawę zasadniczą, a jeśli są w nakryciu głowy – salutują.

- 6) W miejscach, budynkach wykonywania obowiązków służbowych (w pomieszczeniach służbowych) honory oddaje się przełożonym (starszym) przez powstanie, przyjęcie postawy zasadniczej i skłon głowy – tylko podczas pierwszego ich przybycia.
- 7) Funkcjonariuszom innych służb lub żołnierzom Wojska Polskiego oddaje się honory na zasadach wzajemności.
- 8) W miejscach, w których tę samą osobę spotyka się kilkakrotnie w krótkich odstępach czasu, np. w czasie przerw w naradach, odprawach, zajęciach szkoleniowych oraz miejscach pełnienia służb patrolowych i dyżurnych, honory oddaje się tylko podczas pierwszego spotkania.
- 9) Pododdziały oddają honory w ugrupowaniu rozwiniętym lub marszowym:
  - a) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej,
  - b) Marszałkom Sejmu i Senatu,
  - c) Prezesowi Rady Ministrów,
  - d) Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji,
  - e) Komendantowi Głównemu Straży Granicznej i jego zastępcom,
  - f) przełożonym od stanowiska komendanta kursu wzwyż,
  - g) sztandarom,
  - h) przed Grobem Nieznanego Żołnierza,
  - i) w czasie oficjalnego wykonywania (odtworzenia) hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej, hymnów innych państw, „Hasła Wojska Polskiego”, sygnału „Służba Wartownicza”, melodii „Śpij Kolego” oraz podnoszenia i opuszczania flagi państwowej i proporca Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a także w czasie uroczystości pogrzebowych z asystą honorową.
- 10) Honory sztandarem oddaje się osobom wymienionym w ppkt. 9 lit. a-e, a także w okolicznościach, o których mowa w ppkt. 9 lit. h-i.

ROZDZIAŁ II

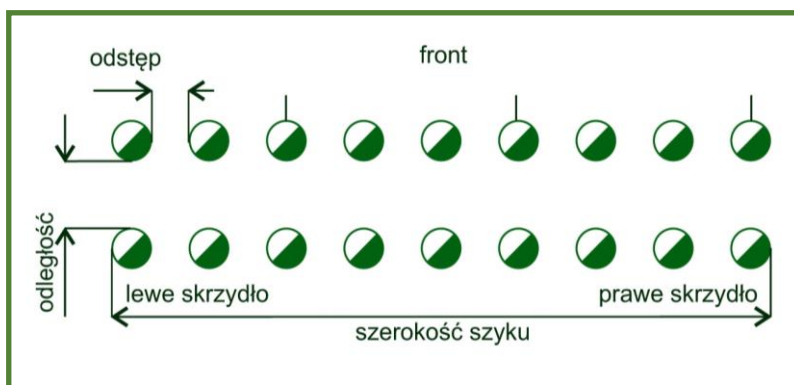
Musztra indywidualna

1. Zasady ogólne

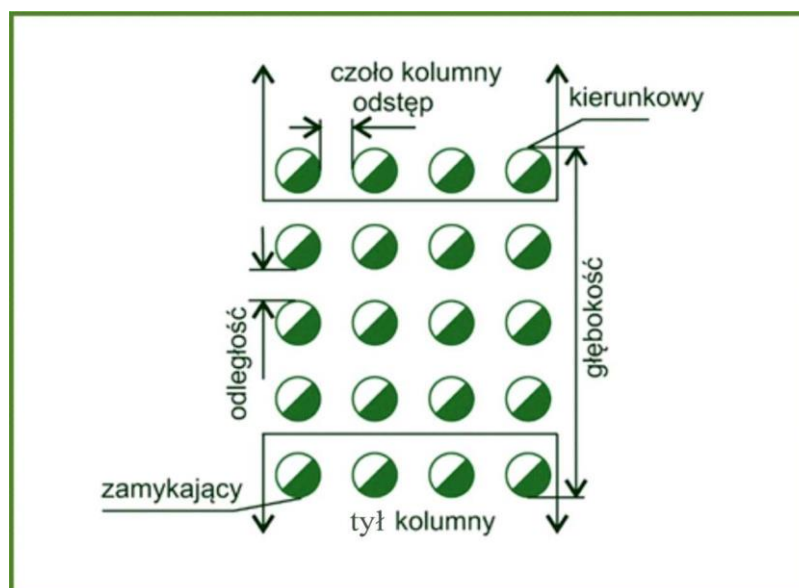
- 1) Musztra to ćwiczenia, które uczą, jak przyjmować postawę zasadniczą i swobodną, oddawać honory, poruszać się z bronią i bez broni, formować szyki oraz zachowywać się w szyku i poza nim.
- 2) Rozróżnia się musztrę indywidualną i zespołową:
  - a) musztra indywidualna przygotowuje funkcjonariusza do indywidualnych wystąpień służbowych oraz do działania w zespole,
  - b) musztra zespołowa przygotowuje pododdziały do wystąpień służbowych oraz działania w szyku.
- 3) Pododdziały występują i działają w odpowiednim ugrupowaniu i szyku.
- 4) Ugrupowanie podczas musztry – to ustawienie funkcjonariuszy, - pododdziałów w szyku odpowiednim do wykonania określonych czynności, frontem w wyznaczonym kierunku, w odstępach i odległościach określonych w regulaminie lub w rozkazie kierownika jednostki organizacyjnej Straży Granicznej.
- 5) Rozróżnia się ugrupowania rozwinięte i marszowe:
  - a) ugrupowanie rozwinięte – to ustawienie pododdziału lub pododdziałów w linii prostej, frontem w jednym kierunku, w nakazanym szyku, w odstępach określonych w regulaminie lub w rozkazie kierownika jednostki organizacyjnej Straży Granicznej,
  - b) ugrupowanie marszowe – to ustawienie pododdziału lub pododdziałów w kolumnach (kolumnie) do marszu.

W ugrupowaniu mogą być stosowane różne szyki.
- 6) Szyk – to określone w regulaminie ustawienie funkcjonariuszy lub pododdziałów – do wspólnego wykonywania czynności – w ugrupowaniu rozwiniętym lub marszowym.
- 7) Funkcjonariusze ustawiają się w szyku zgodnie z podziałem organizacyjnym lub w sposób nakazany przez dowódcę.
- 8) Na szyk składają się następujące elementy (rys. nr 1 i 2):

- a) dowódca – wyznaczony funkcjonariusz wydający komendy funkcjonariuszom wchodzącym w skład szyku,
- b) skrzydło – prawe i lewe zakończenie kolumny,
- c) front – kierunek ustawienia funkcjonariuszy,
- d) odstęp – odległość między funkcjonariuszami, pododdziałami mierzone wzdłuż frontu szyku, kolumny,
- e) odległość – oddalenie między funkcjonariuszami, szeregami i pododdziałami, mierzone w głąb szyku, kolumny,
- f) szerokość – odległość między skrzydłami szyku, kolumny,
- g) głębokość – odległość od czoła do tyłu szyku, kolumny,
- h) czoło kolumny – początek kolumny,
- i) tył kolumny – koniec kolumny,
- j) kierunkowy – to poruszający się w nakazanym kierunku funkcjonariusz lub pododdział, do którego dostosowują swój ruch inni funkcjonariusze. W kolumnie dwójkowej, trójkowej, czwórkowej itd. – to funkcjonariusz na prawym skrzydle czoła kolumny (pierwszego szeregu). Podczas oddawania honorów w marszu na komendę „**Na lewo – PATRZ!**” kierunkowym jest funkcjonariusz lewoskrzydłowy, a na komendę „**Na prawo PATRZ!**” – prawoskrzydłowy,
- k) zamykający – funkcjonariusz znajdujący się w ostatnim szeregu kolumny na lewym skrzydle.

Rysunek nr 1. Elementy szyku – ugrupowanie rozwinięte

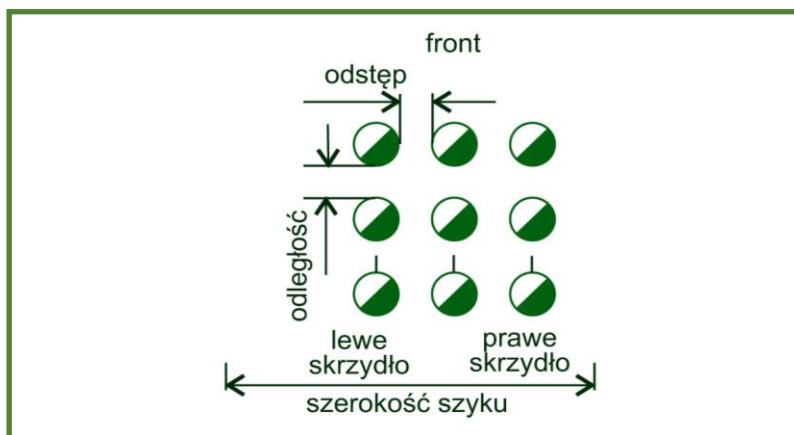

Rysunek nr 2. Elementy szyku – ugrupowanie marszowe

- 9) Czynności funkcjonariusza w szyku:
- a) krycie – ustawienie się funkcjonariuszy lub pododdziałów w rzędzie, w linii prostej,
  - b) równanie – ustawienie się funkcjonariuszy lub pododdziałów w szeregu, w linii prostej,

- c) odstępowanie – zwiększanie odstępów między funkcjonariuszami (pododdziałami) w jednym w szyku o określoną liczbę kroków,
d) łączenie – powrót do szyku poprzedniego (przed odstępowaniem).
- 10) Szereg – to szyk, w którym funkcjonariusze stoją obok siebie w odstępach równych szerokości dłoni (mierzonym na wysokości łokci), frontem w jednym kierunku, w linii prostej.
- 11) Dwuszereg – to szyk, w którym dwa szeregi funkcjonariuszy stoją jeden za drugim, frontem w jednym kierunku, w odległości równej półtojej długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (około 1,2 m). Funkcjonariusze drugiego szeregu kryją swoich poprzedników (funkcjonariusze szeregu pierwszego stojących przed nimi). Dwuszereg jest pełny, jeżeli funkcjonariusza lewoskrzydłowego pierwszego szeregu kryje funkcjonariusz drugiego szeregu; niepełny – jeżeli nie kryje. W razie potrzeby do wykonania określonych zadań można formować również inne szyki, np. trójszereg itp. (rys. nr 3).

Rysunek nr 3. Elementy szyku – trójszereg

- 12) Kolumna – to szyk, w którym funkcjonariusze – stojąc frontem w jednym kierunku, jeden za drugim, w odległości około 1,2 m – tworzą rząd (kolumnę pojedynczą) lub dwa i więcej rzędów (kolumnę dwójkową, trójkową itp.) ustawionych w odstępach równych szerokości dłoni mierzonej na wysokości łokcia. Głębokość kolumny nie może być mniejsza niż jej szerokość.
- 13) Linia kolumn – to szyk, w którym kolumny pododdziałów stoją jedna obok drugiej na tej samej wysokości, w ustalonych odstępach, czołem (przodem) w jednym kierunku.
- 14) Polecenia (rozkazy) i komendy w musztrze przekazuje się ustnie lub przez środki łączności. W marszu komendy i rozkazy przekazują wzdłuż kolumny dowódcy pododdziałów.
- 15) Dowódca w czasie szkolenia zajmuje miejsce, z którego może najdogodniej dowodzić. Dowódcy pododdziałów (np. drużyn, plutonów) wchodzących w skład szyku znajdują się w miejscach przewidzianych dla nich w regulaminie i mogą występować z szyku tylko na komendę lub za zezwoleniem dowódcy. Dowódca, podając komendę funkcjonariuszom w ugrupowaniu rozwiniętym, stoi na środku przed frontem szyku w odległości umożliwiającej obserwowanie skrzydeł lub większej części szyku bez konieczności odwracania głowy. Dowódca aby podać komendy może również wystąpić poprzez wykonanie wykroku prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w lewo.
- 16) Dowódca maszerujący na czele pododdziału podaje komendy bez zatrzymywania się, zwracając głowę w lewo.
- 17) Jeżeli dowodzenie pododdziałami przejmuje inny dowódca, poprzedza to zapowiedzią – „**Na moją komendę**”.
- 18) Komenda – to krótki rozkaz, podany słownie lub przez środki łączności do natychmiastowego wykonania, a gdy dotyczy grupy funkcjonariuszy lub pododdziału również do wykonania jednoczesnego i jednolitego. Komenda składa się z zapowiedzi i hasła. Jest kilka komend zawierających tylko hasło, np.: „**BACZNOŚĆ!**”, „**SPOCZNIJ!**”. Zapowiedź komendy podaje się wyraźnie, głosem donośnym. Hasło komendy (wydrukowane w regulaminie dużymi literami) podaje się po krótkiej przerwie, głośno i wyraźnie. Po hasle należy wykonać komendę.

Aby zwrócić uwagę pododdziałów lub poszczególnych funkcjonariuszy, w zapowiedzi komendy wymienia się nazwę pododdziału lub stopień i nazwisko funkcjonariusza, np.: „**Pierwsza kompania (kurs, grupa, itp.), w szeregu – ZBIÓRKA!**”, „**Chorąży Malinowski, w prawo – ZWROT!**”.

- 19) Wszystkie komendy podawane pododdziałom (funkcjonariuszom) w miejscu poprzedza się komendą „**BACZNOŚĆ!**”. Wyjątkiem są te, które składają się z samego hasła i wezwania skierowanego do pododdziałów (np. „**Pierwsza grupa**”) lub do funkcjonariusza (np. „**Szeregowy Król**”).
- 20) Podczas podawania komend i wydawania rozkazów poszczególnym funkcjonariuszom – do wykonania czynności musztry – wymienia się jedynie stopień i nazwisko funkcjonariusza lub jego funkcję.
- 21) Aby przerwać niewłaściwie wykonywaną czynność, powrócić do poprzedniego położenia oraz umożliwić poprawne jej wykonanie, podaje się komendę „**WRÓĆ!**”.
- 22) Komendy przekazywane przez środki łączności, dotyczące wszystkich pododdziałów, przyjmują i natychmiast podają swoim pododdziałom ich dowódcy.
- 23) Funkcjonariusze (pododdziały) wyposażeni w inne niż wymienione w regulaminie rodzaje sprzętu i uzbrojenia wykonują czynności musztry zgodnie z ustaleniami przełożonych.

2. Postawa zasadnicza i swobodna

- 1) Postawa zasadnicza (zdjęcie nr 1) – to postawa przyjmowana przez funkcjonariusza do wykonania nakazanych czynności lub do wystąpień służbowych. W postawie zasadniczej funkcjonariusz stoi nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu stopach. Pięty są złączone, stopy zaś rozwarłe na szerokość środkowej części podeszwy buta. Nogi w kolanach wyprostowane, mięśnie nóg lekko naprężone. Tułów wyprostowany. Brzuch lekko wciągnięty, ramiona cofnięte – na jednakowej wysokości i równoległe do linii frontu. Ręce opuszczone i wyprostowane w łokciach. Palce zwarte i wyprostowane; palec środkowy ułożony wzdłuż szwu spodni (zdjęcie nr 2). Głowa lekko podniesiona, wzrok skierowany na wprost, usta zamknięte.

Zdjęcie nr 1. Funkcjonariusz w postawie zasadniczej

Zdjęcie nr 2. Funkcjonariusz w postawie zasadniczej - ułożenie dłoni z boku

- 2) Funkcjonariusz przyjmuje postawę zasadniczą na komendę „**BACZNOŚĆ!**” oraz bez tej komendy w następujących przypadkach:
  - a) na komendę „**PANIE, PANOWIE OFICEROWIE (CHORAŻOWIE)**”, „**PROSZĘ WSTAĆ**”, sygnał „**BACZNOŚĆ**”,
  - b) po wykonaniu komendy „**ZBIÓRKA!**” i podczas:
    - wydawania lub przyjmowania rozkazów,
    - składania meldunku i przedstawiania się,
    - oddawania honorów w miejscu,
    - podawania komend w miejscu,
    - w czasie rozmowy z przełożonym lub starszym.
- 3) **Postawa zasadnicza z bronią** różni się od postawy zasadniczej bez broni innym ułożeniem prawej ręki w przypadku:
  - a) położenia broni „na pas” – funkcjonariusz trzyma prawą ręką pas nośny broni między kciukiem a palcem wskazującym, łokciem zaś przyciska broń do tułowia. Zamknięta dłoń znajduje się na wysokości górnego wszycia górnej kieszeni kurtki munduru (zdjęcie nr 3),
  - b) położenia broni „przez pierś” – prawą ręką funkcjonariusz przytrzymuje broń na wysokości rękojeści broni (zdjęcie nr 4).
- 4) W przypadku położenia broni „przez plecy” funkcjonariusz przyjmuje postawę zasadniczą jak bez broni (zdjęcie nr 5).

Zdjęcie nr 3. Funkcjonariusz w postawie zasadniczej z bronią w położeniu „na pas”

Zdjęcie nr 4. Funkcjonariusz w postawie zasadniczej z bronią w położeniu „przez pierś”

Zdjęcie nr 5. Funkcjonariusz w postawie zasadniczej z bronią w położeniu „przez plecy” lufą do dołu i do góry

- 5) **Postawa swobodna** (zdjęcie nr 6) – to postawa umożliwiająca funkcjonariuszowi częściowy odpoczynek podczas wykonywania regulaminowych czynności i wystąpień służbowych. Przyjmuje się ją na komendę „**SPOCZNIJ!**” oraz samoczynnie w sytuacjach określonych w regulaminach, np. po odliczeniu.

Na komendę „**SPOCZNIJ!**” funkcjonariusz unosi lewą stopę na wysokość górnej krawędzi butów równoległe do podłoża a następnie energicznie wysuwa lewą nogę w lewo w skos na odległość równą połowie długości stopy. Ciężar ciała spoczywa na prawej nodze. Ręce opuszczone swobodnie, palce ułożone dowolnie. Funkcjonariusz ma swobodę ruchów, lecz nie wolno mu rozmawiać w szyku.

Zdjęcie nr 6. Funkcjonariusz w postawie swobodnej

W razie potrzeby poprawia umundurowanie i oporządzenie, a także równanie i krycie. Jeżeli przez dłuższy czas pozostaje w postawie swobodnej, może zmienić położenie nóg w ten sposób, że cofa lewą do prawej, a następnie wysuwa prawą i odwrotnie. Ponadto w wystąpieniach indywidualnych może – wykonawszy komendę „**SPOCZNIJ!**” w sposób wyżej opisany – przyjmować postawę swobodną w rozkroku oraz krzyżować ręce z tyłu tułowia. Za zezwoleniem dowódcy może także chwilowo opuścić szyk.

- 6) **Postawa swobodna z bronią** różni się od postawy swobodnej bez broni innym ułożeniem prawej ręki trzymającej broń (z wyjątkiem położenia broni „przez plecy”). Położenie karabinka, pistoletu maszynowego jak w postawie zasadniczej.

3. Zwroty

- 1) **Zwroty w miejscu** (zdjęcie nr 7) wykonuje się na komendę: „**W lewo** (w prawo, w tył) – **ZWROT!**”. Zwroty w lewo i w tył wykonuje się w stronę lewej ręki, na obcasie buta lewej nogi i czubku prawego buta, energicznie dostawiając najkrótszą drogą nogę pozostawioną w tyle. Zwrot w prawo – odwrotnie. W czasie zwrotu górna część ciała pozostaje jak w postawie zasadniczej; nóg w kolanach nie zgina się.
- 2) Podczas zwrotów w miejscu z bronią u nogi na zapowiedź komendy „**W lewo** (w prawo, w tył) – **ZWROT!**” należy broń lekko unieść i przycisnąć do uda. Po zwrocie należy broń postawić na ziemi, jednocześnie dostawiając nogę.

Zdjęcie nr. 7 Układ stóp w czasie wykonywania zwrotów: w lewo oraz w tył

4. Marsz, bieg i zatrzymanie

- 1) **Marsz** rozpoczyna się z postawy zasadniczej lewą nogą. Wykonuje się go krokiem defiladowym lub zwykłym, natomiast marsz w miejscu – tylko krokiem zwykłym. Marsz poprzedza komenda np.: „**Szeregowy NOWAK, kierunek na wprost** (w lewo, w prawo, w tył na lewo, w tył na prawo, w lewo w skos, w prawo w skos) – „**MARSZ!**” lub „**Szeregowy NOWAK, za mną – MARSZ!**”. Po każdej komendzie pierwsze trzy kroki wykonuje się krokiem defiladowym na wprost (z wyjątkiem marszu w miejscu).
- 2) **Krok defiladowy** (zdjęcie nr 8) stosuje się:
  - a) rozpoczynając marsz (pierwsze trzy kroki),
  - b) w marszu po komendzie „**BACZNOŚĆ!**”,
  - c) w marszu po zapowiedzi komendy dotyczącej zatrzymania się,
  - d) w czasie występowania z (wstępowania do) szyku.

Funkcjonariusz rozpoczynając marsz krokiem defiladowym, podnosi stopę na wysokość około 10 cm i stawia ją całą powierzchnią podeszwy buta, sprężyście z lekkim przybiciem. Tułów ma wyprostowany, pierś podaną do przodu, wzrok skierowany na wprost (zdjęcie nr 8).

Ruchy rąk wykonuje na przemian w następujący sposób: robiąc wymach ręką do przodu, zgina ją w łokciu i płynnie przenosi, tak aby mały palec dłoni znalazł się na wysokości górnej krawędzi sprzączki pasa głównego. Dłoń ułożona skośnie, palce złączone i wyprostowane, a krawędź kciuka skierowana w stronę tułowia – w odległości około 5 cm od piersi. Rękę przenosi do tyłu (nie skręcając dłoni) najkrótszą drogą, do oporu w stawie łokciowym i barkowym. Długość kroku: 60–80 cm. Tempo marszu: 112–116 kroków na minutę.

Zdjęcie nr 8. Funkcjonariuszy podczas marszu krokiem defiladowym: z bronią w położeniu „przez pierś” oraz bez broni

- 3) **Krok zwykły** obowiązuje na terenie koszar, miast, osiedli itp. oraz podczas śpiewu w marszu. Funkcjonariusze występujący indywidualnie, stosują go również podczas oddawania honorów w marszu, a także w czasie podchodzenia do (odchodzenia od) przełożonego. Maszerując krokiem zwykłym funkcjonariusz ma głowę uniesioną, tułów wyprostowany. Wymach rąk swobodny – w takt marszu. Długość kroku: 60–70 cm. Tempo: 112–116 kroków na minutę.
- Podczas uroczystości, w czasie marszu krokiem zwykłym, obowiązuje taki wymach ręki, jak w marszu krokiem defiladowym.
- Z kroku defiladowego do zwykłego przechodzi się na komendę „**SPOCNIJ!**”. Funkcjonariusz stawia jeszcze jeden krok defiladowy i rozpoczyna marsz krokiem zwykłym. Zmienia krok na zwykły również bez komendy, po pierwszych trzech krokach rozpoczynających marsz. Komendy podaje się na lewą lub prawą nogę.
- W marszu z bronią wolna ręka (ręce) porusza (poruszają) się jak podczas marszu bez broni. Na zapowiedź komendy do rozpoczęcia marszu z bronią u nogi broń należy lekko unieść.
- 4) **Marsz w miejscu** (zdjęcie nr 9) wykonuje się na komendę „**W miejscu – MARSZ!**”, zarówno rozpoczynającą marsz w miejscu jak i podaną do przejścia z ruchu do marszu w miejscu. W pierwszym przypadku funkcjonariusz rozpoczyna marsz w miejscu lewą nogą. W drugim przypadku komendy podaje się na dowolną nogę. Następny krok wykonuje jeszcze w ruchu, po czym maszeruje w miejscu.
- Marsz ten polega na podnoszeniu i opuszczaniu na przemian prawej i lewej nogi na wysokość około 10 cm z jednoczesnym ruchem rąk w takt marszu (jak podczas marszu w ruchu).
- Aby funkcjonariusz maszerujący w miejscu ruszył naprzód, podaje się komendę „**Na wprost – MARSZ!**” na lewą nogę. Funkcjonariusz wykonuje jeszcze jeden krok w miejscu, następnie rozpoczyna marsz na wprost.

Zdjęcie nr 9. Funkcjonariusz maszerujący w miejscu

- 5) **Bieg z karabinkiem** (zdjęcie nr 10) z miejsca i z marszu wykonuje się na komendę: „**Biegiem – MARSZ!**”. Na zapowiedź komendy funkcjonariusz ugina ręce w łokciach, a na hasło rozpoczyna bieg lewą nogą, pochylając tułów lekko do przodu i poruszając rękami w takt biegu. Długość kroku: 80–100 cm. Tempo biegu: 160–180 kroków na minutę.
- 6) Hasło komendy do przejścia z kroku zwykłego do biegu podaje się na lewą nogę. Funkcjonariusz robi wówczas jeszcze jeden krok i rozpoczyna bieg. Na hasło komendy „**Zwykły – KROK!**” podane na dowolną nogę, funkcjonariusz zwalnia bieg stawiając w tym tempie jeszcze trzy kroki i rozpoczyna marsz nakazanym krokiem. Przed rozpoczęciem biegu z bronią funkcjonariusz zabezpiecza ją, zdejmuje bagnet. Na zapowiedź „**Biegiem**” należy broń trzymaną u nogi nieco unieść, a broń w położeniu „na pas”, broń w położeniu „przez pierś” – wziąć do prawej ręki. Podczas biegu broń trzyma się w lekko ugiętej ręce, poziomo, z lufą skierowaną do przodu. Po zakończeniu biegu funkcjonariusz, bez komendy, przenosi broń w poprzednie położenie.
- 7) **Zatrzymanie** następuje na komendę, np. „**Szeregowy NOWAK – STÓJ!**”. Po zapowiedzi funkcjonariusz zaczyna maszerować krokiem defiladowym, a po hasle daje jeszcze jeden krok, przystawiając energicznie - do drugiej nogi - nogę, na którą padło hasło, po czym przyjmuje postawę zasadniczą. Broń pozostaje w takim położeniu, jak w czasie marszu. Aby zatrzymać biegnącego funkcjonariusza, podaje się komendę „**Zwykły – KROK!**”, a następnie komendę, np.: „**Szeregowy NOWAK – STÓJ!**”.
- 8) Kierunek marszu zmienia się na komendę: „**Kierunek – W LEWO!**” (W PRAWO, W TYŁ NA PRAWO, W TYŁ NA LEWO, W LEWO W SKOS, W PRAWO W SKOS) lub według wskazanego przedmiotu terenowego. Na hasło komendy funkcjonariusz robi trzy kroki na wprost, a następnie zmienia kierunek marszu na nakazany i maszeruje dalej.

Zdjęcie nr 10. Bieg z karabinkiem

5. Chwyty bronią. Sposób noszenia broni.

- 1) Przy wykonywaniu zdań służbowych dopuszcza się noszenie broni w kaburach lub na pasach nośnych mocowanych w sposób umożliwiający jej bezpieczne noszenie oraz szybkie jej wykorzystanie lub użycie podczas realizacji czynności służbowych. Podstawowym sposobem noszenia karabinka jest położenie broni „na pas”. O sposobie noszenia broni w położeniu na pas tj. lufą skierowaną do góry lub do dołu decyduje budowa karabinka. Oprócz tego stosuje się położenie broni „przez pierś” i „przez plecy” oraz chwyt „położ broń” i „za broń”. O sposobie noszenia broni decyduje funkcjonariusz lub przełożony.
- 2) Zapisu ppkt. 1 nie stosuje się w odniesieniu do funkcjonariuszy komórek realizacyjnych oraz funkcjonariuszy wykonujących czynności specjalne lub operacyjno-rozpoznawcze, którzy mogą nosić broń palną w sposób umożliwiający optymalne jej wykorzystanie lub użycie podczas wykonywania zadań służbowych.
- 3) Chwyty bronią (karabinka) wykonuje się w postawie zasadniczej. Ruchy, składające się na każdy chwyt broni, powinny być krótkie i energiczne i łączyć się płynnie w jedną całość. Bagnet nakłada się na komendę „**Bagnet na – BRON!**”, a zdejmuje na komendę „**Bagnet – ZDEJMIJ!**”.
- 4) Kolbę składaną karabinka rozkłada (składa) się na komendę „**Kolbę – ROZŁÓŻ (ZŁÓŻ)!**”. Po wykonaniu tej komendy karabinek przenosi się w położenie „na pas”. Broń zabezpiecza (odbezpiecza) się na komendę „**Zabezpiecz (odbezpiecz) – BRON!**”. Jeżeli przełożony nie podał tej komendy, funkcjonariusz zabezpiecza broń samodzielnie. Wszystkie wymienione czynności wykonuje się w postawie swobodnej. Chwyty karabinkiem z kolbą rozłożoną wykonuje się tak, jak karabinkiem z kolbą drewnianą.
- 5) Na komendę „**Przez pierś – BRON!**” z położenia broni „na pas”, gdy lufa karabinka skierowana jest do góry (zdjęcie nr 11) funkcjonariusz prawą ręką przesuwając ją po pasie nieco w górę, zdejmuje karabinek z ramienia i chwyciwszy go lewą ręką za łożo (dolna część

obudowy lufy) trzyma przed sobą – magazynek zwrócony w lewo, wylot lufy na wysokości brody. Po czym prawą ręką odchyła pas w prawo i chwyciwszy go dłonią z dołu wsuwa łokieć tej ręki pod pas. Następnie zarzuca pas przez głowę na kark, prawą ręką chwytając karabinek za szyjkę kolby, lewą ręką szybko opuszcza.

Zdjęcie nr 11. Funkcjonariusz z karabinkiem w położeniu broni „na pas” z lufą skierowaną do góry

- 6) Na komendę „**Przez pierś – BRON!**” z położenia broni „na pas – lufą do dołu”, karabinkiem ze składaną kolbą (zdjęcie nr 12) funkcjonariusz prawą dłoń przesuwając po pasie nieco w dół, nie wysuwając łokcia spod pasa. Następnie - trzymając prawą ręką za pas – podnosi karabinek wysuwając go lufą do przodu i chwytając lewą ręką z dołu (dolną część obudowy lufy). Po czym prawą ręką zarzuca pas przez głowę na kark i chwytając karabinek za tylną część komory zamkowej, lewą ręką szybko opuszcza.

Zdjęcie nr 12. Funkcjonariusz z karabinkiem w położeniu broni „na pas” z lufą skierowaną do dołu

- 7) Na komendę „**Na pas – BRONÍ! – lufą do góry**” z położenia „przez pierś”, funkcjonariusz lewą ręką chwytą za łożę (dolna część obudowy lufy), po czym odsuwając go od siebie, wysuwa prawą rękę spod pasa i chwytą za szyjkę kolby (nachwytem od góry). Następnie podnosi karabinek, pas przerzuca przez głowę i trzyma karabinek przed sobą – magazynek zwrócony w lewo, wylot lufy na wysokości brody. Po czym prawą ręką chwytą za górną część pasa i zarzuca karabinek przez prawe ramię w położenie „na pas”, lewą rękę szybko opuszcza.
- 8) Na komendę „**Na pas – BRONÍ! – lufą do dołu**” karabinkiem ze składaną kolbą z położenia „przez pierś”, funkcjonariusz lewą ręką chwytą karabinek za łożę (dolna część obudowy lufy) i podnosi go nieco w górę. Łokieć prawej ręki wysuwa spod pasa i chwytą nią (pochwytem od dołu) pas przy komorze zamkowej. Następnie, kierując karabinek komorą zamkową w górę, przerzuca pas przez głowę i trzyma karabinek z magazynkiem zwróconym w prawo i rękojeścią na wysokości brody. Po czym prawą ręką zarzuca karabinek przez prawe ramię w położenie „na pas”, lewą rękę szybko opuszcza.
- 9) Na komendę „**Przez plecy – BRONÍ! – lufą do góry**” z położenia „na pas – lufą do góry” funkcjonariusz lewą ręką chwytą pas na wysokości prawego barku, prawą zaś chwytą karabinek za kolbę. Prawą ręką podnosi broń, natomiast lewą zarzuca ją przez głowę na lewe ramię. Następnie szybko opuszcza ręce. Przed wykonaniem chwytu „przez plecy” zdejmuje się bagnet.
- 10) Na komendę „**Przez plecy – BRONÍ! – lufą do dołu**” karabinkiem ze składaną kolbą z położenia „na pas – lufą do dołu” funkcjonariusz lewą ręką chwytą pas na wysokości prawego barku, prawą zaś chwytą karabinek za lufę. Prawą ręką podnosi broń, natomiast lewą zarzuca ją przez głowę na lewe ramię. Następnie szybko opuszcza ręce.

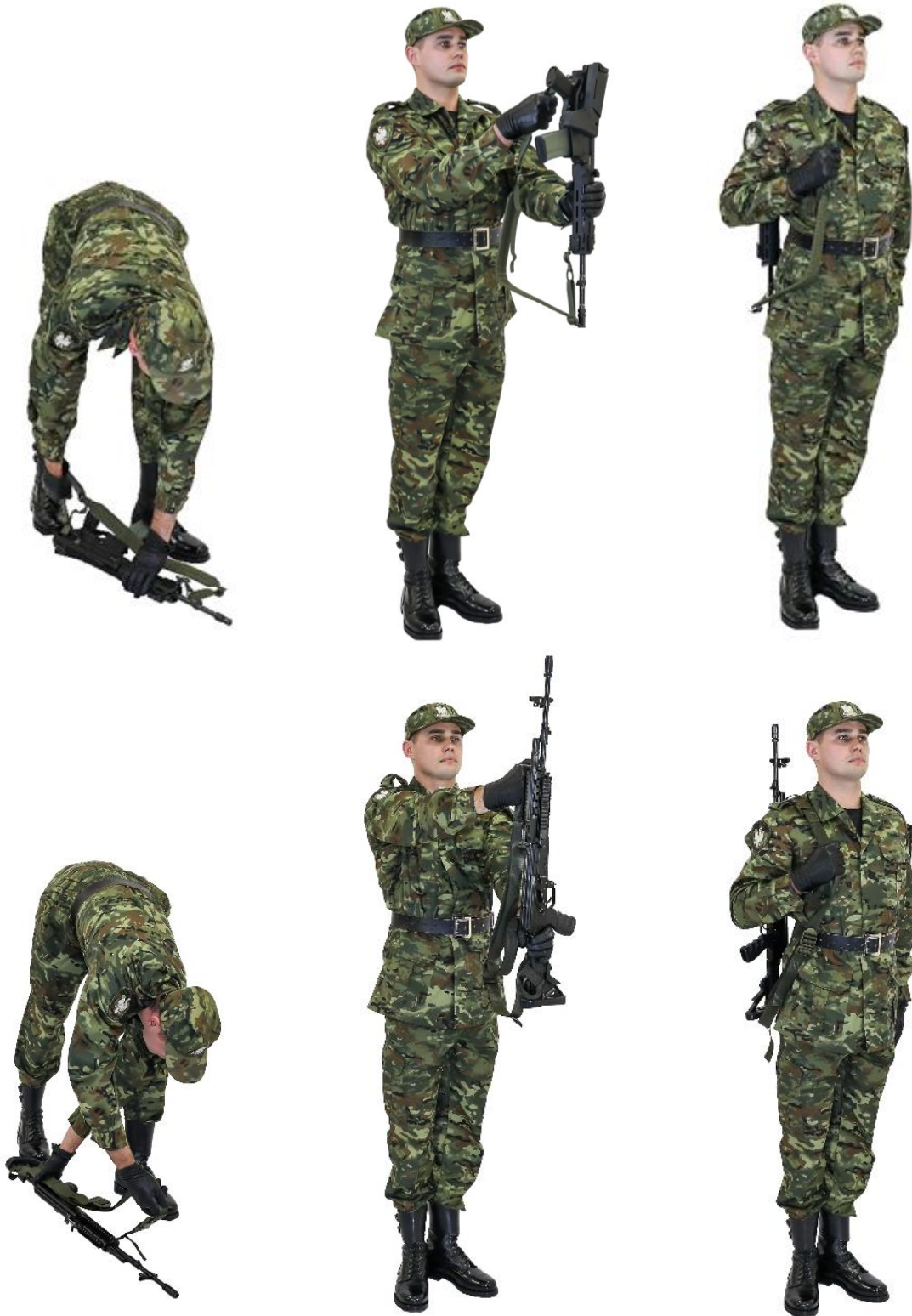

- 11) Na Komendę „**Na pas – BRONÍ!**”, karabinkiem z kolbą stałą i kolbą składaną z położenia „przez plecy” funkcjonariusz lewą ręką chwytą pas na wysokości lewego barku, prawą zaś chwytą karabinek za kolbę, a z kolbą składaną za lufę. Prawą ręką podnosi broń, natomiast lewą ręką przesuwa pas przez głowę na prawe ramię. Prawą ręką chwytą za pas na wysokości górnej kieszeni munduru, lewą ręką szybko opuszcza.
- 12) Przed chwytem, karabinkiem z kolbą stałą z położenia „przez pierś” w położenie „przez plecy” i z położenia „przez plecy” w położenie „przez pierś” wykonuje się chwyt „na pas”.
- 13) Wykonując chwyt „przez plecy” karabinkiem z kolbą składaną z położenia „przez pierś” i odwrotnie na komendę, „**Przez plecy – BRONÍ!**”, funkcjonariusz chwytą prawą ręką broń za lufę i przesuwą ją w odpowiednie położenie.
- 14) Funkcjonariusz z plecakiem lub oporządzeniem (sprzętem) noszonym na plecach nie wykonuje chwytu „przez plecy” i „przez pierś”.
- 15) Komendę „**Położ – BRONÍ!**” karabinkiem z kolbą stałą i kolbą składaną (zdjęcie nr 13) wykonuje się z położenia „na pas”. Na tę komendę w przypadku położenia broni „na pas – lufą do góry” funkcjonariusz robi wykrok lewą nogą i wysuwa karabinek kolbą do przodu. Lewą ręką chwytą pod pasem karabinek za szyjkę kolby, utrzymując prawą ręką pas broni na wysokości ramienia. Następnie prawą ręką zdejmuję pas z ramienia, pochyla się i kładzie broń na ziemi – magazynek zwrócony w lewo – kolbą obok czubka buta prawej nogi. Po czym wyrównuje pas, układając go w stronę kolby, wyprostowuje się i cofa lewą nogę do prawej. W przypadku karabinka z kolbą składaną funkcjonariusz przesuwą prawą ręką wzdłuż pasa w dół i chwytą nią lufę poniżej podstawy muszki. Równocześnie chwytą lewą ręką za pas broni na wysokości ramienia. Następnie wysuwa broń lufą do przodu, lewą ręką zdejmuję pas z ramienia, pochyla się i kładzie broń tak, jak karabinek z kolbą stałą, z tą różnicą, że osłonę komory zamkowej układa blisko czubka buta prawej nogi. Pozostałe czynności wykonuje identycznie jak przy chwytach karabinkiem z kolbą stałą.

Zdjęcie nr 13. Funkcjonariusz z karabinkiem po wykonaniu komendy „położ - broń” z kolbą złożoną i rozłożoną

- 16) Na komendę „**Za – BROŃ!**”, funkcjonariusz robi wykrok lewą nogą, pochyla się, chwytając karabinek lewą ręką za lufę poniżej podstawy muszki (zdjęcie 13a). Karabinek ujmuje prawą ręką podchwytym za pas przy osłonie komory zamkowej, lewą – nachwytem za lufę. Następnie wyprostowuje się, biorąc jednocześnie broń w położenie „na pas”, i cofa lewą nogę do prawej.

Zdjęcie nr 13a. Funkcjonariusz z karabinkiem po wykonaniu komendy „za - broń” z kolbą złożoną i rozłożoną.

6. Salwa honorowa

Salwę honorową z karabinkiem wykonuje się na rozkaz dowódcy uroczystości: „**SALWA HONOROWA!**”. Na ten rozkaz dowódca kompanii honorowej występuje krok w przód z jednoczesnym zwrotem w lewo lub występuje przed środek kompanii i podaje komendy: „**BACZNOŚĆ!**”, „**Drugi szereg, krok w tył – MARSZ!**”, „**Na pas – BRON!**”, „**SPOCZNIJ!**”, a po ich wykonaniu: „**Do salwy honorowej, trzema – ŁADUJ!**”. Na pierwszą część zapowiedzi: „**Do salwy honorowej**” funkcjonariusz robi wykrok lewą nogą i jednocześnie broń, którą trzymał „**na pas**”, chwyta lewą ręką za przednią część nakładki i opiera trzewikiem kolby o prawe udo przy biodrze. Kciuk prawej ręki układa na bezpieczniku, lufę kieruje w górę pod kątem około 20° od poziomu. Na drugą część zapowiedzi: „**Trzema**” - odbezpiecza broń oraz przestawia przełącznik na prowadzenie ognia pojedynczego, a na hasło „**ŁADUJ!**” – ładuje broń (zdjęcie nr 14).

Na zapowiedź „**Salwą**” opiera karabinek na prawym ramieniu, z równoczesnym dostawieniem lewej nogi do prawej (zdjęcie nr 14a). Na hasło „**PAL!**” daje strzał i opuszcza karabinek do położenia jak po komendzie „**Do salwy honorowej**”. Następne salwy wykonuje na kolejne komendy „**Salwą – PAL!**” w taki sam sposób, jak salwę pierwszą. Jeżeli broń jest przeładowywana ręcznie, po oddaniu pierwszego i drugiego strzału każdorazowo zdejmuje ją z ramienia i na komendę „**ŁADUJ!**” - przeładowuje. Komendy w tym wypadku nie ulegają zmianie.

Po ostatniej salwie na komendę „**Zabezpiecz – BRON!**” zabezpiecza ją i na komendę „**Na pas – BRON!**” przenosi w położenie „na pas”. Następnie - na komendę „**Przez pierś – BRON!**” - bierze ją w położenie „przez pierś”, a następnie „**Drugi szereg, krok na wprost – MARSZ!**”, „**BACZNOŚĆ!, NA PRAWO PATRZ!**”. Po zakończeniu uroczystości dowódca sprawdza rozładowanie broni w wyznaczonym miejscu.

Przed komendą do salwy z broni z kolbą składaną podaje się komendę „**Kolby – ROZŁÓŻ!**”, a po oddaniu ostatniej salwy - najpierw komendę „**Zabezpiecz – BRON!**”, a po niej – „**Kolby – ZŁÓŻ!**”.

Zdjęcie nr 14. Funkcjonariusz z bronią w położeniu po komendzie „Do salwy honorowej, trzema – ŁADUJ!”.

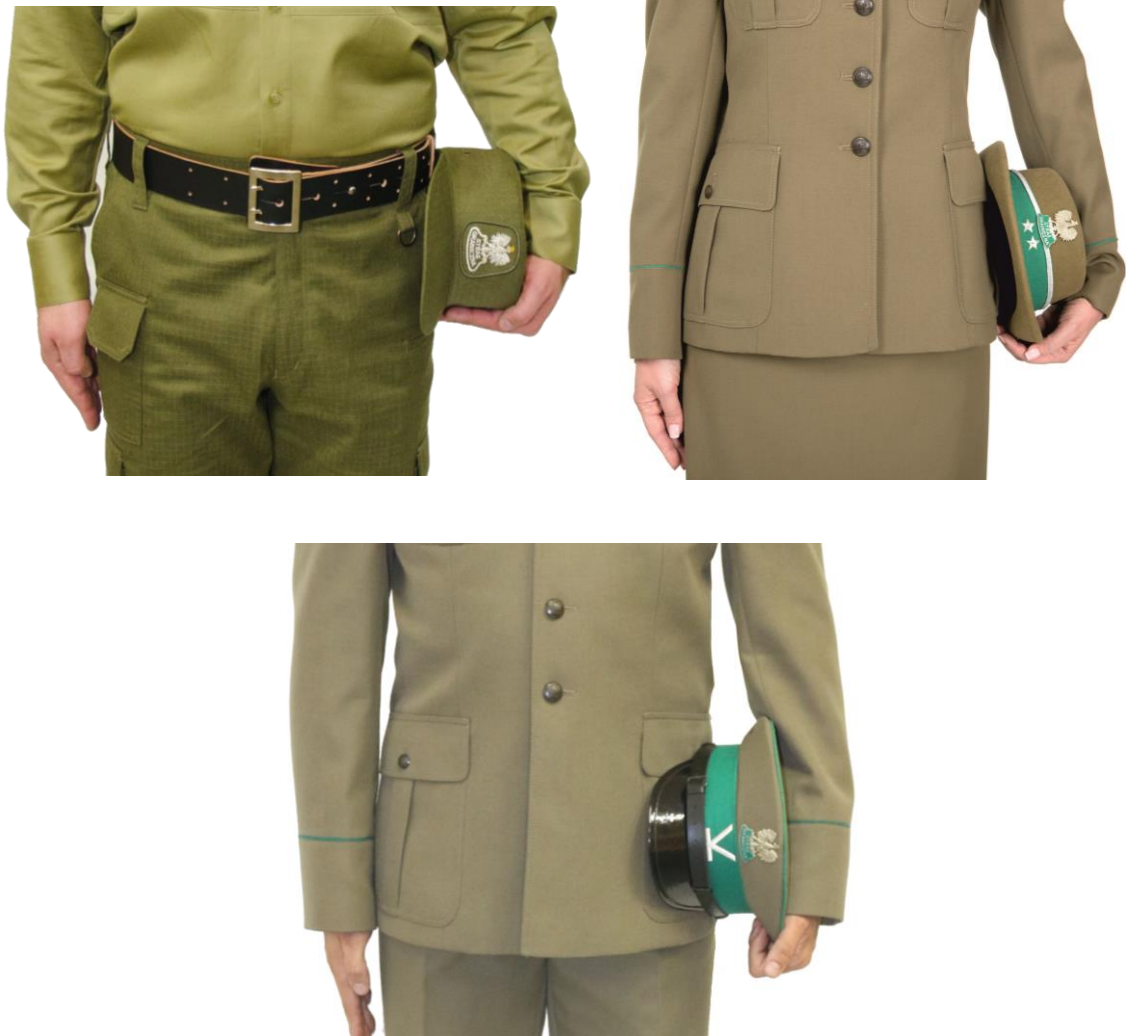
Zdjęcie nr 14a. Funkcjonariusz z bronią w położeniu po komendzie „SALWA” widok: z przodu i z boku.

7. Zachowanie się funkcjonariuszy w szyku

- 1) Funkcjonariusz, przed którym przechodzi przełożony (starszy) oraz stojący obok przyjmują postawę zasadniczą. Powraca do postawy swobodnej, gdy przełożony minie prawego (lewego) stojącego obok.
- 2) Funkcjonariusz wywołany z pierwszego szeregu, np.: „**SZEREGOWY KOWALSKI**”, przyjmuje postawę zasadniczą i odpowiada głośnie „**JESTEM**”. Na komendę „**WYSTĄP!**” występuje trzy kroki - krokiem defiladowym na wprost i staje w postawie zasadniczej. Na jego miejsce wstępuje natychmiast stojący za nim funkcjonariusz z drugiego szeregu (stawiając dwa kroki).
- 3) Na komendę „**WSTĄP**” wywołany robi w tył zwrot, wraca na swoje miejsce w taki sam sposób, jak podczas występowania i przyjmuje taką postawę, jak pododdział. Natomiast funkcjonariusz, który zajmował jego miejsce, wraca do drugiego szeregu, robiąc dwa kroki do tyłu (bez zwrotu i wymachu rąk).
- 4) Funkcjonariusz wskazany bez podania nazwiska wymienia swój stopień służbowy i nazwisko.
- 5) Funkcjonariusz wywołany z drugiego szeregu (również skrzydłowy) występuje pięć kroków; dwa kroki – krokiem zwykłym, trzy następne zaś - krokiem defiladowym w następujący sposób: robi wykrok lewą nogą, lewą ręką dotyka lewego ramienia swojego poprzednika, po czym cofa lewą nogę do prawej. Na ten znak funkcjonariusz pierwszego szeregu robi prawą nogą krok w prawo w skos do przodu. Po przejściu wywołanego wraca na swoje miejsce, dając lewą nogą krok w lewo w skos do tyłu. Postępuje podobnie, gdy wywołany wraca na swoje miejsce. Uważa przy tym, aby krok w prawo w skos zrobić równocześnie z wykonaniem zwrotu w tył przez powracającego funkcjonariusza.

- 6) Komendy „**WYSTĄP**” i „**WSTĄP**” podaje się również grupie funkcjonariuszy.
Jeżeli komenda „**WYSTĄP**” dotyczy kilku funkcjonariuszy stojących w pierwszym szeregu, występują oni jednocześnie. Stojący obok siebie w drugim szeregu występują kolejno, zaczynając od prawego; natomiast funkcjonariusze, którzy nie stoją w tym szeregu obok siebie - jednocześnie.
Na komendę „**WSTĄP**” wywołani robią w tył zwrot i wracają na swoje miejsce jednocześnie lub w kolejności występowania z szyku.
- 7) W wypadku ustawienia pododdziału w wąskim miejscu (korytarzu itp.) wywołany funkcjonariusz (grupa) występuje krok przed szyk.
- 8) Funkcjonariusz wywołany z trzeciego szeregu lub z kolumny w miejscu, na komendę „**WYSTĄP**” przechodzi za plecami funkcjonariuszy swojego szeregu na prawą stronę kolumny. Następnie – maszerując wzdłuż skrzydła trójszeregu lub wzdłuż kolumny – występuje trzy kroki przed front szyku. Funkcjonariusz wywołany z czoła kolumny również występuje trzy kroki przed front szyku, a na jego miejsce wstępuje natychmiast stojący za nim funkcjonariusz z drugiego szeregu. Natomiast wywołany z drugiego szeregu kolumny występuje w sposób podany dla dwus szeregu.
- 9) Na komendę „**WSTĄP**” postępuje w sposób opisany w ppkt. 3.
- 10) Funkcjonariusz wywołany z kolumny w marszu przechodzi za plecami funkcjonariuszy swojego szeregu na prawą stronę kolumny i maszeruje na wysokości swojego szeregu w odstępnie jednego kroku od prawoskrzydłowego.
Wywołany w marszu do przełożonego podchodzi do niego z lewej strony. Jeżeli przełożony nie zatrzyma się, maszeruje obok niego (na tej samej wysokości) i po oddaniu honorów melduje się w marszu.
Na komendę „**WSTĄP!**” oddaje honory, zatrzymuje się i po zwrocie w miejscu w odpowiednim kierunku wraca na swoje miejsce w szyku.
- 11) Na komendę „**DO MNIE!**” lub np.: „**Do kapitana Nowaka!**” funkcjonariusz nie znajdujący się w szyku idzie krokiem zwykłym najkrótszą drogą do wzywającego, zatrzymuje się trzy kroki przed nim w postawie zasadniczej, oddaje honory i melduje się, np.: „**PANIE KAPITANIE, MELDUJĘ SIĘ NA ROZKAZ**”.
- 12) Funkcjonariusz wywołany z szyku w miejscu opuszcza go jak przy występowaniu. Dalsze czynności wykonuje jak funkcjonariusz wywołany spoza szyku.
Na komendę „**WSTĄP!**” oddaje honory, robi zwrot w miejscu w kierunku z którego wystąpił i krokiem zwykłym wraca najkrótszą drogą na swoje miejsce. Funkcjonariusz wywołany z szyku w marszu opuszcza go najkrótszą drogą. Dalsze czynności wykonuje jak funkcjonariusz wywołany z spoza szyku. Gdy wzywający maszeruje, wzywany ustawia się w marszu z jego lewej strony, maszeruje pół kroku za nim, oddaje honory w marszu, melduje się i idzie tym samym krokiem. Na komendę „**WSTĄP!**” zatrzymuje się, oddaje honor i najkrótszą drogą wraca na swoje miejsce w szyku.
- 13) Funkcjonariusz z bronią wywołany z szyku nie zmienia jej położenia bez rozkazu dowódcy.
W wypadku zmiany położenia broni - na rozkaz dowódcy - po powrocie na miejsce przenosi ją w takie położenie, w jakim trzyma ją pododdział. Funkcjonariusz, który chce wystąpić z szyku, np., aby zabrać głos w czasie uroczystości itp., postępuje tak samo jak wywołany.
- 14) Na komendę „**Czapkę – ZDEJMIJ!**” funkcjonariusz zdejmuje nakrycie głowy prawą ręką i przekłada je do lewej, swobodnie opuszczonej ręki. Trzyma ją stroną wewnętrzną do siebie, orzełkiem do przodu (zdjęcie nr 15).
- 15) Na komendę „**Czapkę - WŁÓŻ**” funkcjonariusz chwytając prawą ręką za daszek czapki i obiema rękami nakłada ją na głowę. Komend tych nie podaje się, gdy funkcjonariusz ma zajętą rękę (lub obie ręce). Wyjątek stanowi komenda „**Do – ŚLUBOWANIA!**”. Lewą ręką (lub obie ręce) ma opuszczoną (opuszczone) jak w postawie zasadniczej.

Zdjęcie nr 15. Ułożenie czapki orzełkiem do przodu

8. Oddawanie honorów przez funkcjonariuszy

- 1) Funkcjonariusze oddają sobie honory w sytuacjach określonych w rozdziale I pkt 6 ppkt 1-9 oraz z bronią, bez broni, w nakryciu i bez nakrycia głowy, zarówno w miejscu, jak i w marszu.
- 2) **W miejscu, w nakryciu głowy i bez broni** (zdjęcie nr 16) funkcjonariusz oddaje honory w postawie zasadniczej. Z chwilą zbliżenia się przełożonego na trzy kroki funkcjonariusz zwraca głowę w jego stronę i saltuje podnosząc szybkim ruchem do daszka czapki (obrzeża beretu, czapki bez daszka) prawą rękę tak ułożoną, aby przedramię i dłoń oraz złożone palce – wskazujący i środkowy – tworzyły linię prostą, pozostałe palce dłoni są złożone i przyciśnięte kciukiem. Wystającą część palca środkowego przykładają – od strony palca wskazującego – do brzegu daszka czapki (do obrzeża beretu, czapki bez daszka) na wysokości kąta prawego oka; dłoń jest zwrócona ku przodowi, łokieć zaś skierowany w dół i na prawo w skos. Gdy przełożony minie funkcjonariusza, kończy on salutowanie, opuszczając szybkim ruchem rękę do położenia w postawie zasadniczej, z jednoczesnym zwrotem głowy na wprost, po czym przyjmuje postawę swobodną. Salutując w miejscu (np. podczas meldowania się), przytrzymuje rękę przy nakryciu głowy przez sekundę.

Zdjęcie nr 16. Funkcjonariusz oddający honor w miejscu

- 3) **W miejscu, w nakryciu głowy i z bronią** (z wyjątkiem położenia broni „przez plecy”) funkcjonariusz z chwilą zbliżenia się przełożonego na trzy kroki przyjmuje postawę zasadniczą, staje frontem, wykonuje zwrot głowy w kierunku zbliżającego się przełożonego, starszego, obraca głowę w tempie poruszania się przełożonego, starszego i w chwili, gdy znajduje się na jego wysokości wykonuje skłon głowy. Funkcjonariusz z bronią w położeniu „przez plecy” salutuje.
- 4) **W miejscu, bez nakrycia głowy bez broni i z bronią** funkcjonariusz przyjmuje postawę zasadniczą, staje frontem i wykonuje skłon głowy. Po podejściu do przełożonego oraz przed odejściem od niego oddaje honory przez przyjęcie postawy zasadniczej i skłon głowy.
- 5) **W marszu, w nakryciu głowy i bez broni** funkcjonariusz salutuje z jednoczesnym zwróceniem głowy w stronę przełożonego, przy czym lewa ręka przyłożona lekko dłonią do uda pozostaje nieruchoma. Palce ręki są złączone i wyprostowane. Salutowanie rozpoczyna trzy kroki przed przełożonym, a kończy po minięciu go. Podczas wyprzedzania rozpoczyna salutowanie w momencie zrównania się z przełożonym, a kończy po przejściu trzech kroków. Jeżeli przełożony wyprzedza funkcjonariusza, ten zaczyna salutować w chwili zrównania się z nim, a kończy po przejściu trzech kroków (zdjęcie nr 17).

Zdjęcie nr 17. Funkcjonariusz oddający honory w marszu z nakryciem głowy

- 6) **W marszu, w nakryciu głowy i z bronią** (z wyjątkiem położenia broni „przez plecy”) funkcjonariusz nie zmienia jej położenia, lecz jedynie wykonuje skłon głowy w kierunku przełożonego – w takiej odległości, jak podczas salutowania. Lewą rękę ma opuszczoną – jak w postawie zasadniczej. Funkcjonariusz z bronią w położeniu „przez plecy” salutuje.
- 7) **W marszu, bez nakrycia głowy, z bronią i bez broni** funkcjonariusz z chwilą zbliżenia się przełożonego na trzy kroki zaprzestaje wymachu rąk i trzyma je jak w postawie zasadniczej, wykonuje skłon głowy w kierunku przełożonego, starszego (zdjęcie nr 18).
- 8) **W miejscu i w marszu, z bronią noszoną na pasie głównym** funkcjonariusz oddaje honory jak bez broni.
- 9) Jeżeli funkcjonariusz jest w nakryciu głowy, a ma zajęte obie ręce, to honory oddaje tak jakby występował bez nakrycia głowy.
- 10) Funkcjonariusz wchodząc do pomieszczenia (stołówka), w którym inne osoby spożywają posiłek, zatrzymuje się po wejściu do pomieszczenia, zdejmując nakrycie głowy i oddaje honory przez przyjęcie postawy zasadniczej i skłon głowy.

Zdjęcie nr 18. Funkcjonariusz oddający honory w marszu bez nakrycia głowy.

- 11) Jeżeli funkcjonariusz biegnie, to przed oddaniem honorów przechodzi do kroku zwykłego.
- 12) Funkcjonariusz przyjmujący honory ma obowiązek odpowiedzieć na nie w sposób podany w regulaminie.
- 13) Funkcjonariusz nie oddaje honorów w następujących sytuacjach:
  - a) w odległości większej niż 15 kroków od osób wymienionych w rozdziale I pkt. 6 ppkt 2 lit. a-f,
  - b) prowadzenia pojazdów, obsługi maszyn i urządzeń,
  - c) bezpośredniego udziału w akcjach poszukiwawczych lub ratowniczych, udzielania pomocy poszkodowanym oraz zabezpieczania miejsc zdarzeń, uroczystości,
  - d) dokonywania kontroli granicznej, legitymowania, doprowadzania, konwojowania, oraz uczestniczenia w innych interwencjach porządkowych,
  - e) wykonywania prac porządkowo-gospodarczych,
  - f) prowadzenia psa służbowego,
  - g) przebywania w palarni, w stołówce i pomieszczeniach sanitarnych,
  - h) podczas przechodzenia przez jezdnię.
- 14) Jeżeli umundurowany funkcjonariusz zna przełożonego (starszego) występującego w ubiorze cywilnym, oddaje mu honory zgodnie z regulaminem.
- 15) Funkcjonariusz umundurowany przebywając w miejscach publicznych w sytuacjach nieprzewidzianych w regulaminie, zachowuje się w sposób zwyczajowo przyjęty, kierując się godnością osobistą i zasadami dobrego wychowania.

ROZDZIAŁ III**Musztra zespołowa****1. Postanowienia ogólne**

1) W musztrze zespołowej stosuje się następujące znaki umowne:

ZNAKI UMOWNE	
	flagowy
	sztandarowy
	dowódca uroczystości
	dowódca kompanii
	dowódca plutonu
	dowódca drużyny
	funkcjonariusz
	VIP

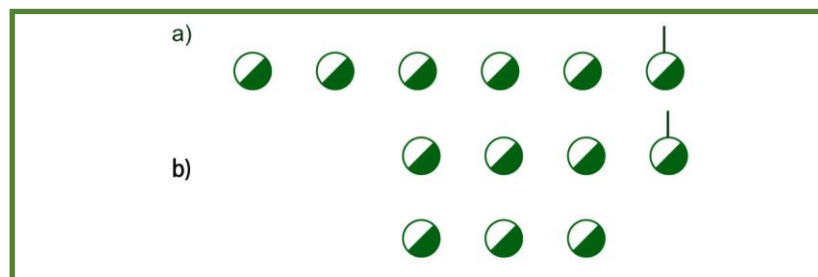
2) Na potrzeby szkolenia z musztry zespołowej przygotowującej funkcjonariuszy do wystąpień zespołowych wprowadza się następujące rodzaje ugrupowań:

- drużyna – pododdział funkcjonariuszy w liczbie do 10 osób,
- pluton – pododdział funkcjonariuszy w liczbie od 11 do 30 osób,
- kompania – pododdział funkcjonariuszy w liczbie od 31 do 100 osób.

2. Drużyna

1) **W ugrupowaniu rozwiniętym** drużyna występuje w następujących szykach:

- w szeregu (rys. nr 4 – oznaczenie a),
- w dwuszeregu (rys. nr 4 – oznaczenie b).

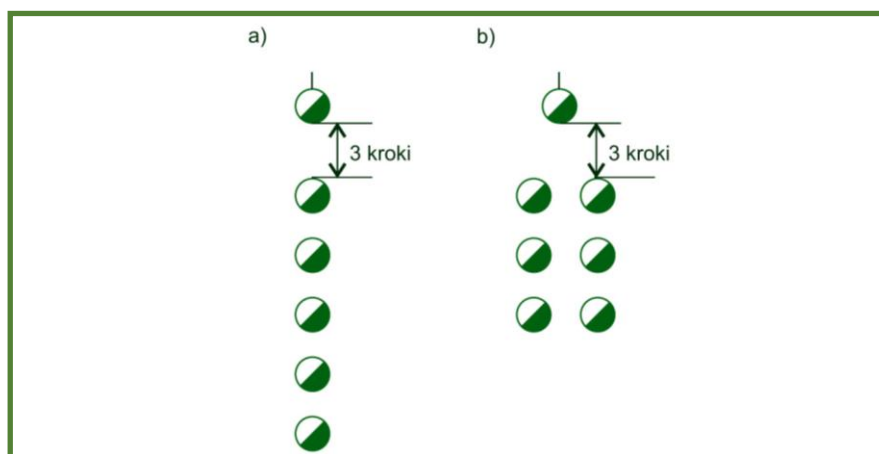

Rysunek nr 4. Ustawienie drużyny w szeregu i w dwuszeregu

2) W ugrupowaniu marszowym drużyna występuje w następujących szykach:

- a) w rzędzie (rys. nr 5 – oznaczenie a),
- b) w kolumnie dwójkowej (rys. nr 5 – oznaczenie b).

Rysunek nr 5. Ustawienie drużyny w rzędzie i w kolumnie dwójkowej

- 3) Aby ustawić funkcjonariuszy w szyku dowódca zarządza **zbiórkę**. Na zapowiedź komendy, np.: „**Pierwsza drużyna**”, lub na komendę „**BACZNOŚĆ!**” funkcjonariusze zwracają się frontem do dowódcy i przyjmują postawę zasadniczą. Następnie dowódca podaje komendę, np.: „**W dwuszeregu**”, i staje w postawie zasadniczej w miejscu, w którym chce ustawić pododdział. Na hasło „**ZBIÓRKA!**” funkcjonariusze biegną do dowódcy i stają w nakazanym szyku, w postawie zasadniczej i w tym samym co on kierunku (jeżeli nie nakazał inaczej). Funkcjonariusz prawoskrzydłowy staje z lewej strony dowódcy, a na zbiórce w kolumnie (rzędzie) – za nim. Rozpoczynając formowanie szyku, dowódca wychodzi przed front pododdziału na taką odległość, aby mógł objąć go wzrokiem lub wykonuje wykrok prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w lewo. Aby wyrównać i pokryć w szyku, dowódca podaje komendę „**SPOCZNIJ!**”. Dowódca może również nakazać zbiórkę w innym miejscu lub kierunku. Określa to w komendzie, np.: „**Pierwsza drużyna, w dwuszeregu (w kolumnie dwójkowej), na drodze, prawe skrzydło (czoło) na wysokości trybuny, frontem do hangaru – ZBIÓRKA!**”. Jeżeli zbiórkę nakazuje się ponownie, można podać komendę „**Pierwsza drużyna, w dwuszeregu, na poprzednim miejscu – ZBIÓRKA!**”. Aby sformować kolumnę w marszu – na komendę np.: „**Druga drużyna, w kolumnie dwójkowej, za mną, w marszu – ZBIÓRKA!**” - dwójka czołowa maszeruje za dowódcą drużyny w odległości trzech kroków, reszta funkcjonariusz dołącza do niej. Dowódca może również nakazać zbiórkę w wyznaczonym miejscu i kierunku marszu, podając komendę np.: „**Druga drużyna, w kolumnie dwójkowej, na drodze w kierunku wsi, w marszu – ZBIÓRKA!**”.
- 4) Na komendę „**ROZEJŚĆ SIĘ!**” funkcjonariusze natychmiast rozchodzą się w dowolnych kierunkach. Dowódca może w komendzie określić miejsce, w którym mają przebywać, np.: „**Do miejsc zakwaterowania – ROZEJŚĆ SIĘ!**”, „**Do namiotów (biegiem) – ROZEJŚĆ SIĘ!**”, lub kierunek rozejścia się, np.: „**Od czoła, w prawo - ROZEJŚĆ SIĘ!**”, „**W tył – ROZEJŚĆ SIĘ!**”. Komendę „**ROZEJŚĆ SIĘ!**” można podać w każdym szyku w miejscu lub w marszu.
- 5) **Równanie i krycie** w szyku funkcjonariusze wykonują samoczynnie po komendzie „**SPOCZNIJ!**” albo na komendę „**Równaj – W PRAWO!**”. Na komendę „**Równaj – W PRAWO!**” wszyscy funkcjonariusze jednocześnie i energicznie zwracają głowy w prawo, z wyjątkiem prawoskrzydłowego, i stają, tak aby prawym (lewym) okiem widzieć tylko stojącego obok. Po wyrównaniu, na komendę „**BACZNOŚĆ!**” jednocześnie zwracają głowy na wprost.
- 6) **Odliczanie** stosuje się w celu ustalenia stanu liczbowego funkcjonariuszy lub

sformowania nowego szyku. Wykonuje się je na komendę np.: „**Kolejno – ODLICZ!**”, „**Do dwóch – ODLICZ!**”. Można także nakazać odliczanie do jakiegokolwiek liczby, np.: „**Do trzech** (pięciu, dziesięciu) – **ODLICZ!**”.

Na hasło „**ODLICZ!**” funkcjonariusze pierwszego szeregu zwracają jednocześnie głowy w prawo z wyjątkiem prawoskrzydłowego. Funkcjonariusz prawoskrzydłowy pierwszego szeregu zwraca głowę w lewo i zaczyna odliczanie. Pozostali funkcjonariusze pierwszego szeregu, odwracając energicznie głowy z prawej na lewą stronę, podają kolejno liczby, po czym zwracają głowy na wprost i przyjmują postawę swobodną. Natomiast funkcjonariusze drugiego szeregu zwracają uwagę na podaną przez ich poprzedników liczbę, która także ich dotyczy i wraz z nimi przyjmują postawę swobodną.

Jeżeli dwuszereg jest niepełny, to lewoskrzydłowy drugiego szeregu – po odliczeniu – zwraca głowę w kierunku dowódcy i melduje głośno: „**NIEPEŁNY!**”.

Aby sformować kolumnę dwójkową z funkcjonariuszy maszerujących w rzędzie, stosuje się odliczanie w marszu na komendę „**Do dwóch – ODLICZ!**”. Funkcjonariusze odliczają wówczas, nie zmieniając tempa marszu, i kolejno zwracają głowy w lewo. W podobny sposób wykonuje się w marszu komendę „**Kolejno – ODLICZ!**”.

- 7) **Odstępowanie** nakazuje się, aby ułatwić przegląd funkcjonariuszy lub zapewnić im większą swobodę ruchów w czasie ćwiczeń. Polega ono na zwiększeniu odstępów między funkcjonariuszami o liczbę kroków podaną w komendzie, np. „**Od prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego), pięć (dziesięć) kroków – Odstęp (biegiem – Odstęp)!**”. Na hasło komendy funkcjonariusze – z wyjątkiem skrzydłowego, od którego zaczyna się odstępowanie – robią w lewo (prawo) zwrot i maszerują (biegną) w nakazanym kierunku, oglądając się przez lewe ramię – każdy na bezpośrednio za nim maszerującego (biegnącego) funkcjonariusza. Po jego zatrzymaniu się następny robi tyle kroków, ile podano w komendzie. Następnie zatrzymuje się, robi w prawo (lewo) zwrot, wyrównuje i samorzutnie przyjmuje postawę swobodną.

Podczas odstępowania od środka wskazuje się funkcjonariusza, od którego należy rozpocząć wykonywanie tej czynności. Na komendę, np. „**Od szeregowego Malinowskiego, krok – Odstęp**” lub „**Od szeregowego KOWALSKIEGO, w prawo (w lewo), krok – Odstęp**”, wyznaczony funkcjonariusz mówi „**JESTEM!**” i podnosi lewą rękę do poziomu z dłonią ułożoną w płaszczyźnie pionowej.

Jeżeli pododdział jest ustawiony w dwuszeregu, lewą rękę podnosi do poziomu również kryjący wskazanego z pierwszego szeregu.

- 8) **Łączenie** odbywa się w odwrotnym kierunku niż odstępowanie na komendę, np.: „**Do prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego) – Łącz (biegiem – Łącz)!**” lub „**Do szeregowego KOWALSKIEGO – Łącz (biegiem – Łącz)!**”.
- 9) **Przesunięcie szyku** o krok w przód lub w tył odbywa się na komendę, np.: „**Pierwsza drużyna, krok na wprost (w tył) – MARSZ!**” funkcjonariusze robią krok w nakazanym kierunku, nie zmieniając frontu.

Aby przesunąć szyk do przodu na odległość większą niż krok podaje się komendę, np.: „**Drużyna, sześć kroków na wprost – MARSZ!**” lub – jeżeli nie podaje się liczby kroków – „**Drużyna, na wprost – MARSZ!**”. Aby przesunąć szyk w tył na odległość większą niż krok, najpierw należy podać komendę do wykonania zwrotu w tył, a następnie – dotyczącą przesunięcia. Przesunięcie szyku w prawo (lewo) wykonuje się po zmianie frontu szyku.

Zmiany frontu ugrupowania rozwiniętego dokonuje się na komendę, np.: „**Drużyna, w prawo (w lewo) zachodź – MARSZ!**”. Funkcjonariusz skrzydłowy nieruchomego skrzydła zachodzi w miejscu w prawo (w lewo) w takim tempie, aby maszerujący po okręgu mogli zachować równanie. Po dojściu drużyny do odpowiedniego miejsca dowódca podaje komendę „**Drużyna – STÓJ!**”. Zachodzenie odbywa się krokiem zwykłym.

- 10) Zmianę ugrupowania w miejscu nakazuje się, gdy funkcjonariusze stoją w postawie zasadniczej.

Z szeregu w rząd przechodzi się na komendę „**W prawo – ZWROT!**”, natomiast **z rzędu do szeregu** „**W lewo – ZWROT!**”.

Z szeregu w kolumnę dwójkową przechodzi się na komendę „**W dwójki, w prawo – ZWROT!**”. Funkcjonariusze, na których podczas odliczania wypadła liczba jeden, robią

w prawo zwrot w miejscu, a oznaczeni liczbą dwa wykonują na obcasie buta prawej nogi i czubku lewego buta część zwrotu w prawo, po czym lewą nogą robią energiczny wykrok w lewo w skos i – dostawiając prawą nogę do lewej – stają na lewo od swych sąsiadów. Dostawienie nóg wykonują jednocześnie.

Z kolumny dwójkowej do szeregu powraca się na komendę „**W szereg, w lewo – FRONT!**”.

Funkcjonariusze, którzy podczas formowania dwójek robili zwrot w miejscu (oznaczeni liczbą jeden), wykonują na obcasie buta lewej nogi i czubku prawego buta część zwrotu w lewo, po czym prawą nogą robią energiczny wykrok w lewo w skos i – dostawiając lewą nogę do prawej - stają na prawo od swych sąsiadów. Funkcjonariusze oznaczeni liczbą dwa robią zwrot w lewo w miejscu. Dostawienie nóg wykonują jednocześnie.

Z dwuszeregu w kolumnę dwójkową przechodzi się na komendę „**W prawo – ZWROT!**”, z kolumny dwójkowej do dwuszeregu natomiast na komendę „**W lewo – ZWROT!**”.

Kolumnę dwójkową (rząd) z dwuszeregu (szeregu) formuje się zawsze w prawo; dwuszereg i szereg z kolumny dwójkowej (rzędu) – w lewo.

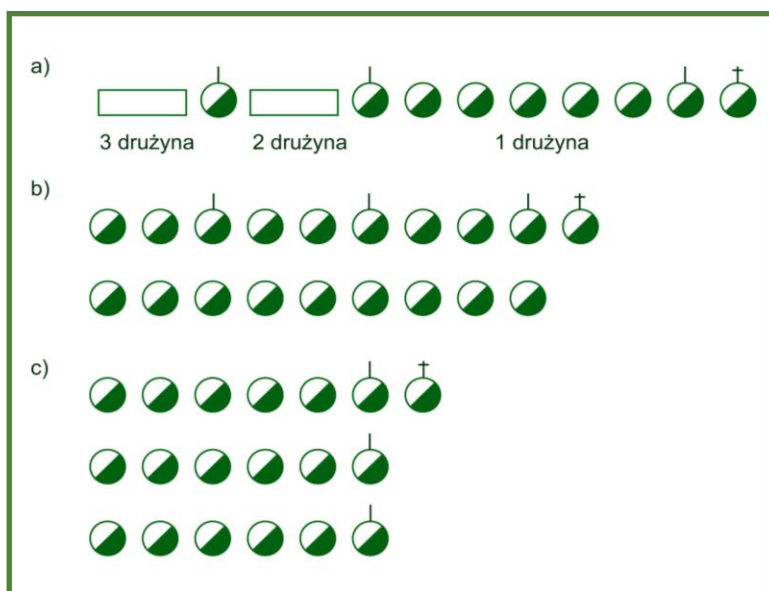
- 11) **W marszu z kolumny dwójkowej w rząd** przechodzi się na komendę „**W rząd – W TYŁ!**”. Funkcjonariusze z lewego rzędu przesuwają się w takt marszu za swych prawych sąsiadów, zachowując regulaminowe odległości.

Z rzędu w kolumnę dwójkową przechodzi się na komendę „**W dwójki – W PRZÓD!**”. Funkcjonariusze, na których podczas odliczania wypadła liczba dwa, przesuwają się w przód na lewo od swych poprzedników. Ustawione w ten sposób dwójki dołączają i kryją dwójkę czołową, która skraca krok bez komendy. Po przyjęciu regulaminowych odstępów i odległości podaje się komendę „**Zwykły – KROK!**”.

3. Pluton

- 1) **W ugrupowaniu rozwiniętym** pluton występuje w następujących szykach:

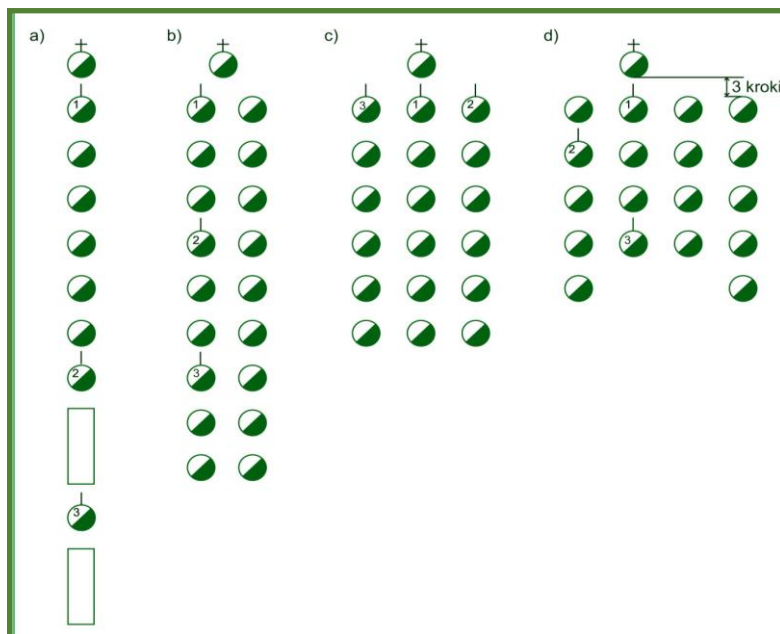
- w szeregu (rys. nr 6 – oznaczenie a),
- w dwuszeregu (rys. nr 6– oznaczenie b),
- w trójszeregu (rys. nr 6 – oznaczenie c).

Rysunek nr 6. Pluton w ugrupowaniu rozwiniętym w szeregu, w dwuszeregu i w trójszeregu

- 2) **W ugrupowaniu marszowym** pluton występuje w następujących szykach:

- w rzędzie (rys. 7– oznaczenie a),
- w kolumnie dwójkowej (rys. nr 7– oznaczenie b),
- w kolumnie trójkowej (rys. nr 7 – oznaczenie c),
- w kolumnie czwórkowej (rys. nr 7– oznaczenie d).

Rysunek nr 7. Pluton w ugrupowaniu marszowym; w rzędzie, w kolumnie dwójkowej, w kolumnie trójkowej i w kolumnie czwórkowej

- 3) **Skrzydła** ugrupowania rozwiniętego zagina się; na komendę, np.: „**Druga drużyna zagiąć skrzydło – MARSZ!**”, „**Od szeregowego KOWALSKIEGO zagiąć lewe (prawe) skrzydło – MARSZ!**” lub „**Od szeregowego NOWAKA i kaprała KOWALSKIEGO zagiąć skrzydła – MARSZ!**”.

Jeśli zaginanie następuje od wyznaczonego funkcjonariusza, mówi on wówczas „**Jestem**” i podnosi lewą rękę do poziomu. Stojący za nim w następnych szeregach również podnoszą lewe ręce do poziomu.

Na komendę dotyczącą zagięcia skrzydeł pododdział lub funkcjonariusze skrzydłowi, wraz z wymienionymi, zaginają skrzydło (skrzydła), przesuując się do przodu krokiem zwykłym.

Wymieniony funkcjonariusz zachodzi w miejscu w prawo (w lewo) w takim tempie, aby maszerujący po okręgu mogli zachować równanie. Funkcjonariusze ci zatrzymują się po dojściu do miejsca, w którym są ustawieni pod kątem 90° w stosunku do frontu pododdziału.

Po zagięciu skrzydeł podaje się komendę „**SPOCZNIJ!**”.

Skrzydła odgina się na komendy, np.: „**Pierwsza i trzecia drużyna od szeregowego NOWAKA i kaprała KOWALSKIEGO w tył – ZWROT!**”; „**Odgiąć skrzydła – MARSZ!**”.

Funkcjonariusze zaginający poprzednio skrzydła robią w tył zwrot, wracają na poprzednie miejsce w taki sam sposób, jak podczas zaginania skrzydeł i zatrzymują się na linii pododdziału. Na komendę „**W tył – ZWROT!**” robią w tył zwrot, po czym na komendę „**SPOCZNIJ!**” przyjmują postawę swobodną.

- 4) Z szeregu w kolumnę trójkową przechodzi się z postawy zasadniczej na komendę „**W trójki w prawo – ZWROT!**”. Funkcjonariusze, na których podczas odliczania wypadła liczba **jeden**, robią krok w tył prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w prawo i stają z prawej strony funkcjonariusza oznaczonego numerem dwa. Oznaczeni liczbą **dwa** wykonują zwrot w prawo w miejscu. Natomiast funkcjonariusze oznaczeni liczbą **trzy** wykonują na obcasie buta prawej nogi i czubku lewego buta część zwrotu w prawo. Po czym lewą nogą robią energiczny wykrok w lewo w skos i dostawiając prawą nogę do lewej stają na lewo od swych sąsiadów. Dostawienie nóg funkcjonariusze od numeru 1 do 3 robią jednocześnie.

Z kolumny trójkowej do szeregu powraca się z postawy zasadniczej na komendę „**W szereg w lewo – FRONT!**”. Funkcjonariusze, na których podczas odliczania wypadło **jeden**, robią krok w przód prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w lewo i stają z prawej strony funkcjonariusza oznaczonego numerem dwa. Oznaczeni liczbą **dwa** wykonują zwrot w lewo w miejscu. Natomiast funkcjonariusze oznaczeni liczbą **trzy** robią krok w tył lewą nogą

z jednoczesnym zwrotem w lewo i stają z lewej strony oznaczonego numerem dwa. Dostawienie nóg funkcjonariusze robią jednocześnie.

- 5) **Z dwuszeregu w kolumnę czwórkową** przechodzi się z postawy zasadniczej na komendę „**W czwórki, w prawo – ZWROT!**”. Funkcjonariusze, na których podczas odliczania wypadła liczba **jeden**, robią w prawo zwrot, oznaczeni zaś liczbą **dwa** wykonują na obcasie buta prawej nogi i czubku lewego buta część zwrotu w prawo. Po czym lewą nogą robią energiczny wykrok w lewo w skos i - dostawiając prawą nogę do lewej – stają na lewo od swych sąsiadów. Dostawienie nóg funkcjonariusze robią jednocześnie.

Z kolumny czwórkowej do dwuszeregu powraca się z postawy zasadniczej na komendę „**W dwuszereg, w lewo – FRONT!**”. Funkcjonariusze, którzy podczas formowania kolumny czwórkowej robili zwrot w miejscu (oznaczeni liczbą jeden), wykonują na obcasie buta lewej nogi i czubku prawego buta część zwrotu w lewo. Po czym prawą nogą robią energiczny wykrok w prawo w skos i – dostawiając lewą nogę do prawej – stają na prawo od swych sąsiadów. Pozostali robią w lewo zwrot. Dostawienie nóg funkcjonariusze robią jednocześnie.

- 6) **W marszu z kolumny czwórkowej w kolumnę dwójkową** przechodzi się na komendę „**W dwójki – W TYŁ!**”.

Funkcjonariusze oznaczeni podczas odliczania liczbą dwa przechodzą w takt marszu za swych sąsiadów z prawej strony i kryją ich, zachowując przepisową odległość. Lewy rząd w tym czasie dołącza do prawego. Funkcjonariusze idący w pierwszej dwójce nie zmieniają długości kroku. Z kolumny dwójkowej w czwórkową przechodzi się na komendę „**W czwórki – W PRZÓD!**”. Funkcjonariusze lewego rzędu oznaczeni podczas odliczania liczbą **jeden** (jedyński) odstępują w lewo, natomiast, którzy poprzednio przeszli w tył (oznaczeni liczbą dwa - dwójki), wstępują na dawne swoje miejsce (na wysokość jedynek). Czoło skraca krok bez komendy. Funkcjonariusze maszerują dalej krokiem zwykłym na komendę „**Zwykły – KROK!**”.

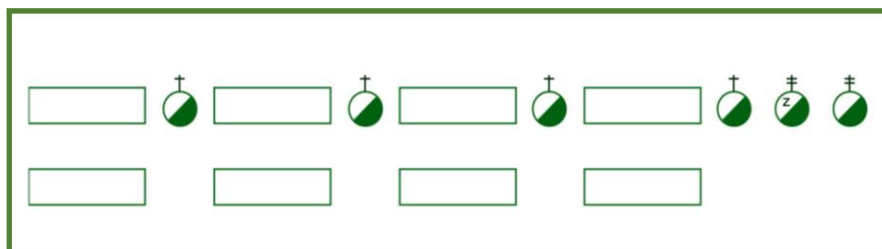
- 7) Przejście **z trójszeregu w kolumnę trójkową** wykonuje się na komendę „**W prawo – ZWROT!**”. Natomiast powrót **z kolumny trójkowej do trójszeregu** – na komendę „**W lewo – ZWROT!**”.

- 8) Aby ustawić pluton do prowadzenia musztry drużynami i do innych wystąpień służbowych podaje się komendę, np.: „**Pierwszy pluton, w szeregu (dwuszeregu), na placu, pierwsza drużyna na wysokości masztu (na poprzednim miejscu), pozostałe drużyny w odstępach (odległości) piętnastu kroków, frontem do garaży – ZBIÓRKA!**”.

- 9) Inne zmiany szyków, zbiórki, rozejścia się, równanie i krycie, odliczanie, odstępowanie, przesuwanie oraz zmianę frontu ugrupowania rozwiniętego i przejścia z szyku rozwiniętego w marszowy i odwrotnie wykonuje się według zasad podanych dla drużyny.

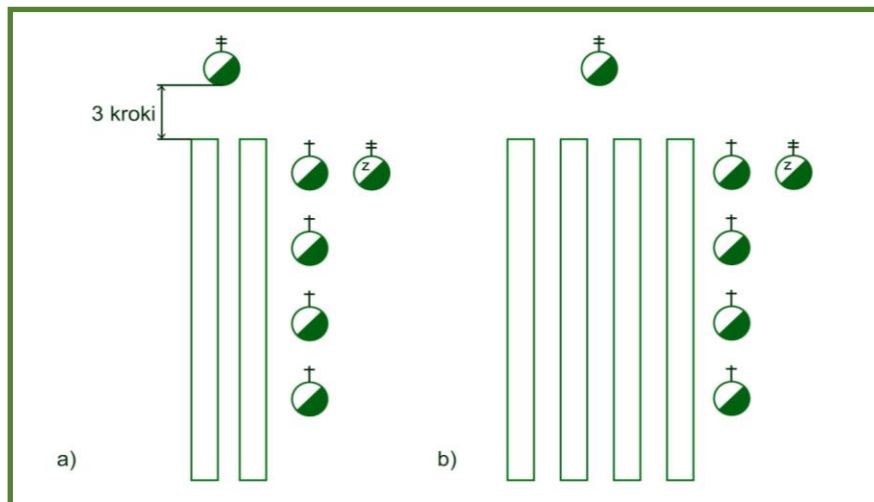
4. Kompania

- 1) **W ugrupowaniu rozwiniętym** kompanii zasadniczym szykiem jest dwuszereg (rys. nr 8).

Rysunek nr 8. Kompania w dwuszeregu

- 2) **W ugrupowaniu marszowym** kompania występuje w następujących szykach:
- w kolumnie dwójkowej (rys. nr 9– oznaczenie a),
  - w kolumnie czwórkowej (rys. nr 9– oznaczenie b).

Rysunek nr 9. Kompania ustawiona w kolumnie dwójkowej lub w kolumnie czwórkowej

- Z dwuszeregu w kolumnę dwójkową** kompania przechodzi na komendę „**W prawo – ZWROT!**”. Jednocześnie dowódcy plutonów robią trzy kroki w tył, rozpoczynając marsz lewą nogą; trzeci krok dają w lewo w skos z równoczesnym zwrotem w prawo i stają w postawie zasadniczej na prawym skrzydle pierwszej dwójki swojego plutonu.
- Z kolumny dwójkowej do dwuszeregu** powraca się na komendę „**W lewo – ZWROT!**”. Kompania wykonuje zwrot, a dowódcy plutonów rozpoczynając marsz prawą nogą powracają na swoje miejsca w dwuszeregu.
- Z dwuszeregu w kolumnę czwórkową** kompania przechodzi według zasad podanych dla plutonu, z tą różnicą, że dowódcy plutonów wykonują te same czynności, jakie obowiązują podczas przechodzenia z dwuszeregu w kolumnę dwójkową.
- Z kolumny czwórkowej do dwuszeregu** powraca się według zasad podanych dla plutonu. Dowódcy plutonów powracają na miejsca w dwuszeregu w taki sposób, jaki obowiązuje przy przechodzeniu z kolumny dwójkowej.
Do prowadzenia ćwiczeń z musztry lub do innych wystąpień służbowych kompanię ustawia się według zasad ustalonych dla plutonu.
- Z kolumny czwórkowej w dwójkową i odwrotnie przechodzi się według zasad podanych dla plutonu, zbiórki zaś, rozejście się, równanie, krycie, odliczanie, odstępowanie, przesuwanie oraz zmianę frontu ugrupowania rozwiniętego wykonuje się według zasad podanych dla drużyny.

5. Marsz i zatrzymywanie

- Marsz** rozpoczyna się na komendę, np.: „**Pierwsza drużyna, kierunek na wprost** (w prawo, w lewo, w tył na prawo, w tył na lewo) – **MARSZ!**” lub „**Pierwsza drużyna, za mną – MARSZ!**”. Zatrzymanie następuje na komendę, np.: „**Drużyna** (pluton, kompania, pododdział) – **STÓJ!**”. Czynności te wykonuje się według zasad podanych w części dotyczącej musztry indywidualnej.
Aby niejednocześnie zatrzymać maszerującą kolumnę podaje się komendę „**Czoło – STÓJ!**” albo „**Stawaj – W LEWO (W PRAWO)!**”.
Na komendę „**Czoło – STÓJ!**” maszerujący na czele funkcjonariusz (dwójka, czwórka) zatrzymuje się, następnymi zaś funkcjonariusze - dochodząc do poprzedników – zatrzymują się z zachowaniem przepisowej odległości i przyjmują postawę swobodną.

Na komendę „**Stawaj – W LEWO (W PRAWO)!**” czołowy funkcjonariusz (dwójka, czwórka) zatrzymuje się, robi zwrot w lewo (prawo) i przyjmuje postawę swobodną. Następni funkcjonariusze – podchodząc do poprzedników – wykonują te same czynności z zachowaniem przepisowej odległości, odstępów, równania i krycia.

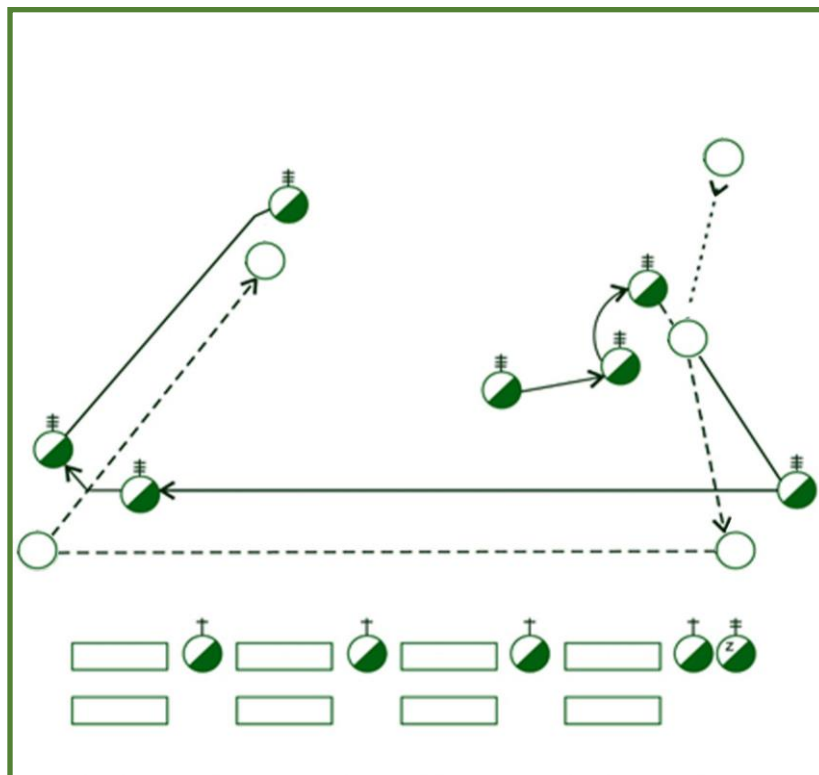
Aby wyrównać tempo marszu podczas chwilowego zatrzymania kolumny można stosować marsz w miejscu według zasad podanych w musztrze indywidualnej.

- 2) Kolumna maszeruje za dowódcą w odległości ustalonej w regulaminie. Jeżeli dowódca w czasie marszu schodzi z czoła kolumny i chce aby kolumna nadal maszerowała bez zmiany kierunku, podaje komendę „**Kierunek NA WPROST**”. Jeżeli dowódca nie idzie na czele kolumny, w celu zmiany kierunku podaje on wówczas komendę „**Kierunek – W LEWO (W PRAWO, W TYŁ NA LEWO, W TYŁ NA PRAWO, W LEWO W SKOS, W PRAWO W SKOS)!**”. Na każdą z tych komend czołowy funkcjonariusz (dwójka, czwórka) robi trzy kroki na wprost, następnie zmienia kierunek w nakazaną stronę i maszeruje dalej; cała kolumna dostosowuje się do czoła.
- 3) Podczas dłuższego marszu poza obszarem zabudowanym oraz gdy funkcjonariusze maszerują w trudnym terenie lub przed wejściem na most, dowódca zezwala na maszerowanie dowolnym krokiem na komendę „**Dowolny – KROK!**”. Może również zezwolić na rozpięcie kołnierzy, zdjęcie czapek, hełmów itp. Do marszu krokiem zwykłym powraca się (po poprawieniu oporządzenia) na komendę „**Zwykły – KROK!**”.
- 4) Na wąskich drogach - jeżeli po lewej stronie jest potrzebny szerszy przejazd niż pozostawia maszerująca kolumna - dowódca lub funkcjonariusz zamykający podaje komendę „**Lewa – WOLNA!**”. Na tę komendę pododdział schodzi jednocześnie w prawo w skos na prawy skraj drogi (jezdni) i maszeruje dalej.
- 5) Dowódca może zarządzić śpiew, podając komendę „**Pododdział – ŚPIEW!**” lub „(tytuł piosenki) **Pododdział – ŚPIEW!**”. Pododdział rozpoczyna śpiew na lewą nogę. Jeżeli piosenka ma przedtakt, to rozpoczyna się ją na prawą nogę. Piosenkę śpiewa się bez przerwy; przerwy – na czas przejścia dwóch kroków – robi się tylko między zwrotkami. Śpiew przerywa się po zakończeniu piosenki lub na komendę „**PRZERWIJ – ŚPIEW**”. Pododdział śpiewa, maszerując krokiem zwykłym, z bronią lub bez broni.

6. Oddawanie honorów przez pododdziały

- 1) **W ugrupowaniu rozwiniętym** jak i w kolumnie pododdziały, z bronią lub bez broni, oddają honory na komendy: „**BACZNOŚĆ!**”, „**Na prawo (lewo) – PATRZ!**”. Funkcjonariusze zwracają energicznie głowy w nakazanym kierunku, patrzą na przełożonego i prowadzą go wzrokiem (obracają głowę w tempie marszu przełożonego). Dowódcy znajdujący się na prawym skrzydle pododdziałów salutują.
- 2) Do złożenia meldunku dowódca podaje komendy, tak aby zakończyć tę czynność w chwili, gdy przełożony dojdzie na wysokość skrzydła szyku. Po czym podchodzi krokiem defiladowym do przełożonego, zatrzymuje się trzy kroki przed nim i składa meldunek (rys. nr 10). W wypadku gdy meldujący występuje w rękawiczkach, w czasie witania się z przełożonym nie zdejmuje ich.

Rysunek nr 10. Schemat czynności dowódcy podczas składania meldunku i witania się z pododdziałem. Przełożony po przyjęciu meldunku wita się z dowódcą pododdziału (oddziału)

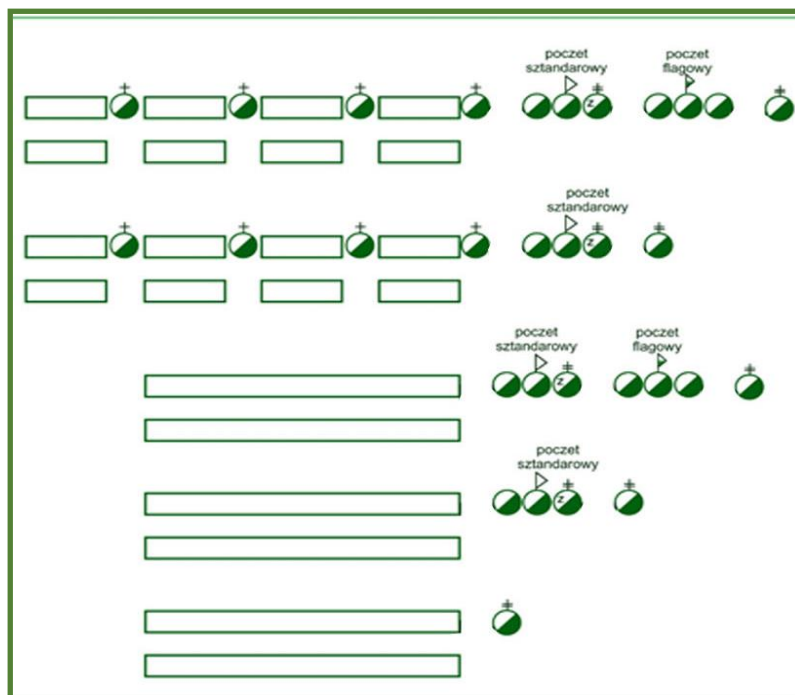
- 3) Jeżeli przełożony podejdzie z prawej (lewej) strony, dowódca po złożeniu meldunku salutuje, robi lewą (prawą) nogą krok w bok z jednoczesnym zwrotem w prawo (w lewo), przepuszcza przełożonego i idzie po jego zewnętrznej stronie (w stosunku do pododdziału) krokiem defiladowym, pół kroku za nim. Przełożony idzie w kierunku prawego skrzydła (jeżeli w ugrupowaniu jest sztandar – do sztandaru), zatrzymuje się trzy kroki przed prawoskrzydłowym funkcjonariuszem (sztandarem), salutuje, robi w miejscu w prawo zwrot, następnie – cały czas salutując – przechodzi przed pododdziałem. Po dojściu do lewego skrzydła zatrzymuje się, wykonuje w lewo zwrot i przestaje salutować. Następnie najkrótszą drogą wychodzi na środek szyku, zatrzymuje się, staje frontem do pododdziału, przyjmuje postawę zasadniczą, salutuje, opuszcza rękę, po czym wita się z pododdziałem słowami, np.: „**Czołem, funkcjonariusze!**”, a po ich odpowiedzi zezwala dowódcy podać komendę „**SPOCZNIJ!**”.
- 4) Towarzyszący mu dowódca pododdziału po dojściu przełożonego do prawego skrzydła – zatrzymuje się z jego lewej strony, rozpoczyna salutowanie równocześnie z nim oraz wykonuje w miejscu w prawo zwrot. Po czym idzie obok przełożonego pół kroku za nim z jego prawej strony, a po dojściu do lewego skrzydła zatrzymuje się, wykonuje w lewo zwrot i przestaje salutować. Następnie przepuszcza przełożonego i – idąc z jego lewej strony, pół kroku za nim - zatrzymuje się i staje frontem do pododdziału, pół kroku z tyłu, z lewej strony przełożonego. Po zezwoleniu przełożonego podaje komendy: „**BACZNOŚĆ!**” i „**SPOCZNIJ!**”.
- 5) Na komendę „**BACZNOŚĆ!**” funkcjonariusze zwracają głowy na wprost a salutujący przestają oddawać honory, następnie na komendę „**SPOCZNIJ!**” przyjmują postawę swobodną.
- 6) Podany sposób przechodzenia przełożonego przed frontem pododdziałów obowiązuje podczas uroczystych apeli i zbiórek.
- 7) W marszu pododdział z bronią i bez broni oddaje honory na komendy: „**BACZNOŚĆ!**”, „**Na prawo (lewo) – PATRZ!**”, podane w odległości 15–20 kroków przed przełożonym. Na komendę „**BACZNOŚĆ!**” wszyscy funkcjonariusze maszerują krokiem defiladowym,

natomiast na komendę „**Na prawo (lewo) – PATRZ!**” zwracają jednocześnie energicznie głowy i patrzą na przełożonego, z wyjątkiem prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego) pierwszego szeregu kolumny. Maszerujący przed kompanią i z prawej jej strony dowódca salutują. Dowódca prowadzący kolumnę kończy salutowanie w odległości pięciu kroków po minięciu przełożonego. Gdy tył kolumny minie przełożonego, podaje komendę „**BACZNOŚĆ!**”, na którą funkcjonariusze zwracają głowy na wprost a następnie komendę „**SPOCZNIJ!**”.

- 8) Przełożony wita się i żegna z pododdziałem, stojąc przed jego frontem. Przyjmuje wówczas postawę zasadniczą i salutuje, po czym opuszcza rękę i pozdrawia słowami, np.: „**CZOŁEM – FUNKCJONARIUSZE!**”. Funkcjonariusze odpowiadają, np.: „**CZOŁEM, PANIE PUŁKOWNIKU** (komandorze itp.)!”.
- 9) Na wyrażoną pochwałę lub podziękowanie funkcjonariusz (funkcjonariusze) odpowiada (odpowiadają): „**Ku chwale Ojczyzny!**”.

7. Zasady obchodzenia się z flagą państwową i sztandarem

- 1) Do asystowania w czasie uroczystości fladze państwowej i sztandarowi wyznacza się w rozkazie jednostki organizacyjnej Straży Granicznej poczet flagowy i poczet sztandarowy. Ponadto, aby podnieść rangę uroczystości wyznacza się w rozkazie jednolicie uzbrojony i umundurowany pododdział stanowiący kompanię honorową ewentualnie dodatkowo orkiestrę. Kompania honorowa ustawia się w szyku (rys. nr 11) w następującej kolejności: dowódca kompanii, na lewo od niego: poczet flagowy (dowódca, flagowy, asystujący), poczet sztandarowy (dowódca, sztandarowy, asystujący) oraz funkcjonariusze kompanii honorowej w dwuszeregu. Orkiestra ustawia się w odległości 3–5 kroków w prawo od dowódcy kompanii honorowej, na wysokości pierwszego jej szeregu, frontem jak kompania.

Rysunek nr 11. Ustawienie kompanii honorowej z poczetem sztandarowym oraz z pocztami – flagowym i sztandarowym w dwuszeregu

W marszu kolejność ustawiania pozostaje ta sama, zmieniają się tylko odległości: 3 kroki pomiędzy elementami w pododdziale (dowódca, pocztę, czoło kolumny), 5 kroków pomiędzy pododdziałami (ogon kolumny, dowódca). Orkiestra maszeruje ok. 10 kroków przed dowódcą kompanii honorowej.

Przed rozpoczęciem uroczystości, kompania honorowa ustawia się w dwuszeregu, prawym skrzydłem naprzeciw wejścia do pomieszczenia (budynku), w którym są przechowywane

flaga i sztandar.

Dowódca kompanii podaje komendy: „**BACZNOŚĆ!**”, „**Poczet sztandarowy, po sztandar – MARSZ!**” lub „**Poczty, po flagę państwową i sztandar – MARSZ!**”, a po ich odejściu - komendę „**SPOCZNIJ!**”.

- 2) Gdy flaga państwowa i sztandar ukażą się w wejściu, dowódca kompanii podaje komendy do oddania honorów. Poczty flagowy i sztandarowy zatrzymują się przed wejściem do budynku (pomieszczenia), a orkiestra (trębacz) gra hasło Wojska Polskiego. Po odegraniu hasła poczty wstępują do szyku; po czym dowódca kompanii podaje komendę „**BACZNOŚĆ!**” i formuje kolumnę czwórkową. W marszu flagowy trzyma przed sobą na dłoniach złożoną flagę państwową, ramiona przyciska do tułowia. (zdjęcie nr 19). Orkiestra gra melodię marsza wojskowego.

Zdjęcie nr 19. Sposób złożenia flagi państwowej podczas jej przenoszenia

- 3) Gdy kompania honorowa z flagą i sztandarem zbliży się do lewego skrzydła pododdziałów na odległość 40–50 kroków (lub mniejszą – zależnie od warunków), dowódca uroczystości podaje komendy do oddania honorów.

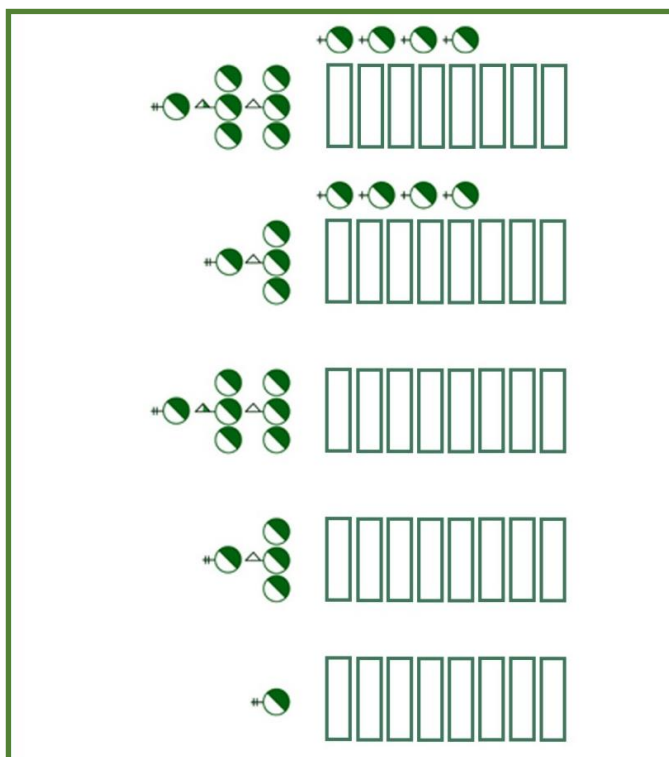
Kompania honorowa maszeruje wówczas krokiem zwykłym przed frontem pododdziałów, dochodzi do prawego skrzydła i wstępuje na swoje miejsce w szyku. Orkiestra przestaje grać, a dowódca kompanii honorowej podaje komendy: „**W dwuszereg, w lewo – FRONT**”, „**Na prawo – PATRZ**”. Na tę komendę sztandarowy wykonuje sztandarem chwyt „prezentuj”. Dowódca uroczystości podaje komendy „**Pododdziały – BACZNOŚĆ!**”, „**Pododdziały – SPOCZNIJ!**”.

Aby podnieść flagę państwową na maszt, dowódca uroczystości wydaje komendy „**Pododdziały – BACZNOŚĆ!**”, „**Pododdziały na prawo – PATRZ!**”. „**Poczet flagowy – BACZNOŚĆ!**”, „**Do podniesienia flagi państwowej – MARSZ!**”. Poczet flagowy maszeruje krokiem defiladowym w takt marsza wojskowego w kierunku masztu i zatrzymuje się krok za nim (frontem do pododdziałów) lub przed nim w zależności od usytuowania masztu flagowego. Następnie asystujący pocztu flagowego robi wykrok lewą nogą z jednoczesnym skręceniem w prawą stronę i dostawia prawą nogę, po czym energicznym ruchem wyrzuca przedramiona przed siebie równoległe do podłoża. Następnie flagowy energicznym ruchem przekłada flagę na asystującego w taki sposób, aby zapięcia od flagi były jak najbliżej flagowego. Flagowy zapina flagę na maszt, w zależności od konstrukcji masztu, kolbą lub

linką podciągając flagę ku górze, tak by zapiąć wszystkie zaczepy. Zapiętą flagę asystujący trzyma w lewej dłoni. W tym czasie werblisci wykonują tremolo, po czym trębacz gra sygnał „**Słuchajcie wszyscy**”. Następnie dowódca uroczystości wydaje komendę „**Flagę państwową – PODNIEŚ!**”. Orkiestra gra hymn państwowy Rzeczypospolitej Polskiej.

- 4) Na pierwsze takty hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej, flagowy zaczyna podnosić flagę państwową. Asystujący, gdy flaga państwowa jest na wysokości jego ramion, energicznym ruchem wypuszcza flagę państwową z dłoni, po czym wraca na swoje miejsce. Od momentu rozpoczęcia podnoszenia flagi państwowej, aż do chwili wciągnięcia jej na maszt, po wykonaniu czynności, dowódca pocztu i asystujący oddają honory. Po wciągnięciu flagi państwowej na maszt flagowy również oddaje honory przez salutowanie. Po odegraniu hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej poczet wykonuje komendy dowódcy uroczystości „**Pododdziały – BACZNOŚĆ!**” (poczet przestaje oddawać honory) i czeka na komendę „**Pododdziały – SPOCZNIJ!**”, po której samoczynnie wykonuje zwrot w tył. W przypadku pocztu flagowego stojącego przodem do pododdziałów, poczet nie wykonuje tej komendy. Poczet flagowy stoi za masztem do zakończenia uroczystości. Wszystkie komendy podawane pododdziałowi dotyczą również pocztu flagowego. Z chwilą opuszczenia miejsca zbiórki przez pododdział poczet flagowy odmaszerowuje do pomieszczeń wyznaczonych przez dowódcę.
- 5) Po komendzie „**SPOCZNIJ!**” dowódca pododdziału, z którego wystąpił poczet flagowy samoczynnie wykonuje komendę „**W lewo – ZWROT!**”, a następnie wykonuje trzy kroki w kierunku pocztu sztandarowego, uzupełniając miejsce pocztu flagowego. Następnie wykonuje komendę „**W prawo – ZWROT!**”. Wszystkie komendy wydawane pododdziałom dotyczą również pocztu flagowego. Z chwilą opuszczenia miejsca zbiórki lub apelu poczet flagowy odmaszerowuje do miejsca wyznaczonego przez dowódcę.
- 6) Flagę państwową podnosi się, opuszcza się i zdejmuje w tym samym dniu (jeżeli maszt jest w nocy nie oświetlony) w czasie ustalonym przez kierownika jednostki organizacyjnej Straży Granicznej w następujący sposób:
  - a) przed masztem, frontem do niego, ustawia się: w odległości pięciu kroków wyznaczony funkcjonariusz przez kierownika jednostki organizacyjnej Straży Granicznej oraz poczet flagowy krok za masztem, frontem do niego (ustawienie pocztu flagowego uwarunkowane jest ustawieniem masztu flagowego),
  - b) na komendy wyznaczonego funkcjonariusza, o którym mowa w pkt. a,; „**BACZNOŚĆ!**”, „**Poczet flagowy, flagę państwową – PODNIEŚ/OPUŚCIĆ!**”, flagowy podnosi/opuszcza flagę państwową, wszyscy funkcjonariusze oddają honory. Dopuszcza się opuszczenie flagi państwowej przez funkcjonariusza, o którym mowa w pkt. a, w przypadku braku asysty pocztu flagowego.
- 7) Aby odprowadzić sztandar do miejsca przechowywania, dowódca uroczystości podaje komendy: „**Pododdziały – BACZNOŚĆ!**”, „**Pododdziały, na prawo (lewo) – PATRZ!**”, a następnie komendę „**Kompania honorowa – ODMASZEROWAĆ!**”. Wówczas dowódca kompanii honorowej podaje komendy: „**Kompania, na moją komendę – BACZNOŚĆ!**”, „**W czwórki, w prawo – ZWROT!**”, „**Za mną – MARSZ!**” (rys. nr 12). Kompania wraz z pocztem sztandarowym i orkiestrą maszeruje przed frontem pododdziału do miejsca przechowywania sztandaru; orkiestra gra w tym czasie melodię marsza wojskowego.

Rysunek nr 12. Przykładowe ustawienie kompanii honorowej oraz innych pododdziałów w szyku marszowym

- 8) Po oddaleniu się kompanii na odległość 40-50 kroków dowódca uroczystości podaje komendy: „**PODODDZIAŁY – BACZNOŚĆ!**”, „**PODODDZIAŁY – SPOCZNIJ!**”. Po przybyciu na miejsce dowódca kompanii zatrzymuje kompanię, ustawia ją w dwuszeregu, prawym skrzydłem naprzeciw wejścia do pomieszczenia, w którym przechowywane jest sztandar. Po czym podaje komendę „**Na prawo – PATRZ!**”. Dowódca kompanii podaje komendy: „**Poczet sztandarowy – BACZNOŚĆ!**”, „**SZTANDAR ODPROWADZIĆ!**”. Poczet odmaszerowuje do miejsca przechowywania sztandaru. Po wniesieniu sztandaru do pomieszczenia dowódca kompanii honorowej odprowadza kompanię zgodnie z otrzymanym rozkazem.
- 9) Przy podnoszeniu flagi państwowej z kirem żałobnym orkiestra gra marsz żałobny. Flagę państwową podnosi się do szczytu masztu, następnie opuszcza do połowy. Podczas opuszczania flagi państwowej należy podnieść ją do szczytu masztu, a następnie opuścić w dół.
- 10) W przypadku, gdy w uroczystości występuje kompania honorowa z bronią do musztry paradnej, komendę „**Na prawo – PATRZ!**” należy poprzedzić komendami „**Na ramię – BRON!**”, „**Prezentuj – BRON!**”, natomiast komendę spocznij należy poprzedzić komendami „**Na ramię – BRON!**”, „**Do nogi – BRON!**”. Zasady zachowania się pododdziałów reprezentacyjnych, występujących z szablami paradnymi i bronią do musztry paradnej są przedstawione w Ceremoniale Straży Granicznej.